

**AZ OKTATÁSI JOGOK
BIZTOSÁNAK JELENTÉSE**

**A GÓLYATÁBORRAL KAPCSOLATBAN
HIVATALBÓL INDÍTOTT VIZSGÁLATRÓL**

500/2014/OJBIT

AZ OKTATÁSI JOGOK BIZTOSÁNAK JELENTÉSE

HIVATALBÓL INDÍTOTT VIZSGÁLAT

GÓLYATÁBOR

A sajtóban értesültem arról, hogy az egyik felsőoktatási intézmény gólyatáborában megerőszakoltak egy lányt. A hír nyomán számos volt és jelenlegi hallgató számolt be olyan élményről, amelyből gyanítható, hogy fiatalok méltósága sérülhetett az eddig megrendezésre került gólyatáborokban.

Tekintettel arra, hogy a fent leírt eset az állampolgárok nagyobb csoportját érintő jogsérelmet okozhat, így a hivatalom feladatairól és működésének szabályairól szóló 40/1999. (X. 8.) OM rendeletben biztosított hatáskörömmel élve hivatalból vizsgálatot indítottam a felsőoktatási intézményekben történő gólyatáborok szervezése és lebonyolítása ügyében (Iktatószám: 500/2014/OJBIT).

Céлом az, hogy térképezzük fel, milyen módon biztosítják a leendő hallgatók emberi és állampolgári jogait a gólyatáborokban, kinek a feladata és felelőssége a táborok megszervezése, illetve milyen szabályzatot alkottak a felsőoktatási intézmények a gólyatáborokra.

Nem céлом azonban, hogy az elkövetett bűncselekményt vagy bűncselekményeket vizsgáljam, mivel az a bűnüldöző szervek kizárólagos feladata és hatásköre, így mindez jelen vizsgálatnak nem képezi részét.

I.

Az eljárás megindítását követően először megvizsgáltam a nemzetközi és nemzeti jogi szabályozást:

1. Az érintett alapvető jogok:

- Az emberi méltósághoz való jog:

„AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsődrendű kötelezettsége. Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait. (...) Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.” [Alaptörvény I. cikk (1)-(2) bekezdés, II. cikk]

- Kínzás, embertelen, megalázó bánásmód tilalma

„Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgaságban tartani. Tilos az emberkereskedelem.” [Alaptörvény III. cikk (1) bekezdés]

- Szabadsághoz és személyi biztonsághoz való jog

„Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz.” [Alaptörvény IV. cikk (1) bekezdés]

- A művelődéshez való jog

„Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja. [Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdés]

- Esélyegyenlőség, a hátrányos megkülönböztetés tilalma, az egyenlő bánásmód követelménye

„Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja. A nők és a férfiak egyenjogúak. Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti. Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.” [Alaptörvény XV. cikk (2)-(5) bekezdés]

2. Jogsabályi háttér

- Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény)
- 1982. évi X. törvényerejű rendelet a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról 1979. december 18-án New Yorkban elfogadott egyezmény kihirdetéséről (a továbbiakban: Egyezmény)
- 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról (a továbbiakban: Nftv.)

3. Nemzetközi kitekintés

Az érintett jogokkal kapcsolatos hazai jogszabályok és az Alkotmánybíróság gyakorlatának áttekintése előtt érdemes egy rövid kitekintést tenni a nők védelmére született nemzetközi dokumentumok körére. Egy rövid számbavétel segíthet a vizsgálat tárgyának jobb megértésében, kontextusba helyezésében, illetve annak megismerésében, hogy egyes magyar jogszabályok milyen nemzetközi kötelezettségeken alapulnak.

A nők elleni erőszak fogalmát széles körben elfogadott módon az ENSZ Közgyűlésének 1994-ben A/RES/48/104 számú határozatában elfogadott Nők elleni erőszak megszüntetéséről szóló Nyilatkozata (Declaration on the Elimination of Violence Against Women) 1. és 2. cikke határozza meg:

"A nők elleni erőszak bármely olyan, a nőket nemük miatt érő erőszakos cselekmény, mely testi, szexuális vagy lelki sérülést, kárt vagy sérelmet okoz vagy okozhat nőknek, beleértve az effajta tettekkel való fenyegetést, valamint a kényszerítést és a szabadságtól való önkényes megfosztást, történjen az a közéletben vagy a magánszférában.

Beleértendő, de nem korlátozandó a testi, szexuális és lelki erőszakra, melyet az áldozat a családon belül szenved el, ide értve a bántalmazást, a lánygyermekkel való szexuális visszaélést, hozományhoz kapcsolódó erőszakot, a házasságon belüli nemi erőszakot, a női nemi szerv csonkítását vagy egyéb ún. hagyományos káros szokást, a nem partner általi erőszakot, valamint az erőszakhoz kapcsolódó kizsákmányolást.

Beleértendő továbbá a testi, szexuális és lelki erőszak, melyet az áldozat a családon kívül szenved el, mint például a nemi erőszak, a szexuális bántalmazás egyéb formái, a munkahelyi, iskolai vagy más intézményben vagy máshol elkövetett szexuális zaklatás, valamint a kényszerű prostitúció.

Beleértendő továbbá a fizikai, szexuális vagy lelki erőszaknak az a formája, amelyet az állam követ el, akárhol is történik az."

A fenti definíció a gólyatáborokkal kapcsolatos vizsgálat során is jól alkalmazható.

Magyarország tagja az ENSZ Nőjogi Egyezményének (CEDAW), amelyet a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról 1979. december 18-án New Yorkban elfogadott egyezmény kihirdetéséről szóló 1982. évi X. törvényerejű rendelet hirdetett ki. Az Egyezmény jelen vizsgálat kapcsán releváns egyik rendelkezése kimondja:

„A Részleges Államok kötelesek minden megfelelő intézkedést megtenni, hogy:

a) megváltozzanak a férfiak és a nők társadalmi és kulturális viselkedési formái, azzal a céllal, hogy megszüntessék mindazokat az előítéleteket, valamint szokásokra alapozott és egyéb gyakorlatokat, amelyek bármelyik nem alsóbbrendűségének vagy felsőbbrendűségének avagy a férfiak és a nők hagyományokhoz igazodóan megmerevített szerepkörének elképzelésén nyugszanak;” [Egyezmény 5. cikk]

A nők alsóbbrendűségének elképzelésén nyugvó gyakorlatok lehetnek az olyan társadalmi szokások, attitűdök is, amelyek a nőket szexuális értelemben tárgyiasítják, vagy a nőkkel szemben elkövetett bántalmazás, nemi élet szabadsága elleni bűncselekmények és más szexuális jellegű visszaélések esetén az ügy „eltussolása” és/vagy bagatellizálása, a sértetti közrehatás vélelmezése vagy felnagyítása, sértett állításainak automatikus kétségbe vonása irányába hatnak, vagy más módon nyújtanak táptalajt a nők elleni erőszak számára.

Az Egyezmény a nők oktatásban való egyenlő feltételekkel történő részvételének biztosításáról is rendelkezik:

„A Részes Államok kötelesek minden megfelelő intézkedést megtenni a nőkkel szemben alkalmazott megkülönböztetés kiküszöbölésére abból a célból, hogy a férfiakéval egyenlő jogokat biztosítsanak számukra az oktatás területén a férfiak és a nők egyenlőségének alapján, kötelesek különösen biztosítani:

a) egyenlő feltételeket a pályaválasztásban, a tanulásban és az oklevél megszerzésében vidéken és városban minden oktatási intézménytípusban; ezt az egyenlőséget az iskolaelőkészítő, az általános iskolai, a szakiskolai, a szakmunkástanulói és a középfokú szakiskolai képzés, valamint a szakmai továbbképzés minden típusában biztosítani kell;

b) ugyanazon tananyagok elsajátítását, ugyanazon vizsgák letételét, ugyanolyan képzettségű oktató személyzet közreműködését, ugyanolyan minőségű iskolai épületekben és felszereltség mellett;

c) a férfiak és a nők szerepköreit illetően hagyományosan kialakult és megmerevedett elképzelések kiküszöbölését az oktatás minden szintjén és minden formájában, ösztönözve a koedukációt és más olyan oktatási típusokat, amelyek segítenek ennek az elvnek elérésében és - különösen - a tankönyvek és tantervek felülvizsgálata, valamint az oktatási módszerek kiigazítása útján;

d) azonos lehetőségeket az ösztöndíjak és más tanulmányi juttatások előnyeinek élvezésére;

e) azonos lehetőségeket a tanulmányok folytatására, ideértve a felnőttoktatást és funkcionális írás-olvasás oktatási programokat, különösen azokat a tanfolyamokat, amelyek célja, hogy a lehető legrövidebb időn belül csökkentsék a férfiak és a nők közötti képzettségbeli különbséget;

f) a női hallgatók lemorzsolódási arányainak csökkentését, továbbá tanfolyamok megszervezését olyan leányok és asszonyok részére, akik idő előtt abbahagyták az iskolai tanulmányaikat;

g) azonos lehetőségeket a sportokban és a testnevelési oktatásban való részvételre;

h) azokhoz a sajátosan az oktatásra vonatkozó adatokhoz való hozzájutást, melyek célja a családok egészségének és jólétének biztosításában való segítségnyújtás, ideértve a családtervezési tájékoztatást és szaktanácsadást is.” [Egyezmény 10. cikk]

Kiemelendő a cikk c) pontja, miszerint az oktatásban is szükséges a férfiak és nők szerepköreiről kialakult hagyományos elképzelések kiküszöbölése.

4. A felsőoktatásra vonatkozó rendelkezések

A felsőoktatásra vonatkozó rendelkezések a magyar jogban a jogforrási hierarchia több szintjén is megjelennek. Az Alaptörvény a művelődéshez való jog részeként rögzíti, hogy az oktatásban, beleértve a felsőoktatásban való részvétel minden magyar állampolgárt megillető jog:

„Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. ...” [Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdés]

E cikk (2) bekezdése rögzíti, hogy Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.

„...a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással”

Az Alkotmánybíróság kimondta, hogy az államnak a felsőoktatással kapcsolatos alkotmányos feladata, hogy a tanuláshoz való jog objektív, személyi és tárgyi előfeltételeit megteremtse és azok fejlesztésével e jogot igénye szerint bármely, a felsőfokú oktatásban való részvétel szempontjából megfelelő képességekkel rendelkező állampolgár számára biztosítsa. [1310/D/1990. AB határozat]

Az oktatáshoz való alapjog és azon belül a megfelelő képességű magyar állampolgároknak a hazai felsőoktatási intézményekben érvényesíthető felsőfokú tanulmányok folytatásához biztosított alanyi joga is közvetlenül kapcsolódik az emberi méltóság általános személyiségi jogának ahhoz az ugyancsak általános összetevőjéhez, amely

az ember önrendelkezési jogával és magánszférájának érvényesülésével együtt a személyiség kibontakozását, a személyi adottságok és törekvések nem alkotmányellenes kifejlészhetőségét, illetve érvényesíthetőségét garantálja. Az emberi méltósághoz való jog abszolút jellegű lényeges tartalmát minden ember egyenlő méltósága testesíti meg. Az emberi méltóság általános személyiségi jogának a személyiség szabad kibontakozását lehetővé tevő második összetevőcsoportjába tartozik az a nevesített jog is, amely a megfelelő képességű magyar állampolgárokat felsőoktatási intézményben felsőfokú tanulmányok folytatására jogosítja.

A felsőoktatásra vonatkozó részletes szabályokat az Nftv.-ben találjuk. Érdemes számba venni az Nftv.-nek a hallgatók jogairól, kötelezettségeiről szóló rendelkezéseit, illetve a törvény más, a gólyatáborok szervezése és lebonyolítása, esetleges jogsértések kapcsán relevánsnak tekinthető részeit.

Az Nftv. is rendelkezik a hallgató emberi méltóságának és jogainak tiszteletben tartásáról:

„Az oktatással kapcsolatos feladatokat ellátó kötelessége, hogy az ismereteket tárgyilagosan és többoldalúan közvetítse, a jóváhagyott tanterv szerint oktasson és értékeljen, a hallgató emberi méltóságát és jogait tiszteletben tartsa; az oktató tevékenysége során vegye figyelembe a hallgató egyéni képességét, tehetségét, fogyatékosságát.” [Nftv. 35. § (2) bekezdés]

A korábbi felsőoktatási törvénnyel ellentétben az Nftv. nem hallgatói jogként határozza meg az emberi méltóság tiszteletben tartását, hanem az oktatók kötelességévé teszi, ami egy szűkebb megfogalmazás az előző törvényhez képest.

A hallgató emberi méltóságát tiszteletben tartani azonban nem csak oktatói feladat. Mások emberi méltóságát tiszteletben tartani mindenkinek kötelessége. Egyetemi környezetben ez azt jelenti, hogy a hallgató emberi méltóságát nem csak az oktatók, hanem az egyetem minden polgára és dolgozója köteles tiszteletben tartani. A felsőoktatási intézmény részére megjelenhet a hallgató emberi méltóságának tiszteletben tartása tevőleges kötelezettségként is, amely magában foglalja többek között a megfelelő fegyelmi és más szabályzatok kialakítását és alkalmazását, a jogsérelmek kivizsgálását is.

„A felsőoktatási intézmény

- meghatározza a működésére és szervezetére vonatkozó azon rendelkezéseket (a továbbiakban: szervezeti és működési szabályzat), amelyeket jogszabály nem zár ki vagy amelyről jogszabály felhatalmazása alapján más szabályzatban nem kell rendelkezni,

- működése során biztosítja, hogy feladatainak végrehajtásában közreműködők a hallgatókkal, az oktatókkal és a felsőoktatásban dolgozókkal kapcsolatos döntéseik meghozatala során az egyenlő bánásmód és az egyenlő esélyű hozzáférés követelményét megtartsák.” [Nftv. 11. § (1) bekezdés a) és g) pont]

„A hallgatói jogviszony a felvételtől vagy az átvételtől szóló döntés alapján, a beiratkozással jön létre.” [Nftv. 39. § (3) bekezdés]

II.

Vizsgálatom során megkerestem a felsőoktatási intézmények vezetőit, továbbá a hallgatói érdekképviselők – így a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájának, az Egyetemi Hallgatói Önkormányzatoknak, valamint a Kari Hallgatói Önkormányzatoknak – vezetőit, és a következő kérdéseimre kértem választ tőlük a gólyatáborban történekekkel kapcsolatban:

1. Tájékoztatást kértem arról, hogy a felsőoktatási intézményekben melyik kar, melyik képzés szervezett gólyatábort 2014-ben, és hogy ezt a hallgatói érdekképviselőt szervezte-e.
2. Tájékoztatást kértem arról is, hogy a felsőoktatási intézmények rendelkeznek-e szabállyal a gólyatábor megszervezéséről, lebonyolításáról, illetve ha létezik ilyen szabályzat, az milyen mértékben vonatkozik a hallgatói érdekképviselőkre.
3. Információt kértem arról is, hogy a felsőoktatási intézményekben ki jogosult gólyatábort szervezni? Van-e külön szabályozás arra, hogy hogyan tudják megvédeni azon fiatalok emberi méltóságát, akik még nem állnak jogviszonyban a felsőoktatási intézménnyel, de várományosai a hallgatói jogviszonynak.
4. Felvilágosítást kértem arról, hogy kellett-e fizetni azon leendő hallgatóknak, akik gólyatáborba mentek, és ha igen, akkor milyen összeget.
5. Tájékoztatást kértem arról, hogy az elmúlt években érkezett-e a felsőoktatási intézmény vagy annak hallgatói önkormányzatainak vezetőihez panasz a gólyatáborban történekekkel összefüggésben, továbbá amennyiben igen, azokat ki vizsgálta ki, és milyen intézkedés történt.
6. Szívesen fogadtam tájékoztatást arról is, hogy a gólyatáborok szervezésekor született-e olyan pozitív gyakorlat, amelyet a felsőoktatási intézmények, valamint hallgatói érdekvédelmi szervezetek megosztának egymással.
7. Végezetül a közelmúltban történt események nyomán felvilágosítást kértem arra vonatkozóan, hogy tervezik-e a felsőoktatási intézmények, valamint a hallgatói érdekképviselők a gólyatáborra vonatkozó szabályozásuk felülvizsgálatát.

A hivatalból indított vizsgálatom során kiküldött kérdéssorra harminc napon belül vártam a felsőoktatási intézmények és hallgatói érdekképviselők válaszát. A beérkezett levelek alapján a fenti kérdésekkel kapcsolatban az alábbiakat tártam fel:

II./1.

A hallgatói jogviszony létesítését megelőzően rendezett táborozásnak, amely a leendő egyetemi polgárok felsőoktatással való megismertetését szolgálja, a magyarországi felsőoktatási intézményekben nagy hagyománya van, azonban az elnevezése változó lehet. A legtöbb helyen gólyatáborként nevezik a rendezvényt, de több intézménynél más elnevezéssel illetik az eseményt. Ilyen például a balektábor, balekhét és bulektábor. Az egyszerűség kedvéért a továbbiakban egységesen gólyatáborként jelölt megnevezésbe természetesen utóbbiak is beletartoznak.

A beérkezett válaszok alapján 2014-ben a 67 felsőoktatási intézmény közül összesen 45 rendezett gólyatábort. A megkeresett 67 felsőoktatási intézmény közül a vizsgálatom lezárásáig az Eszterházy Károly Főiskola nem válaszolt a megkeresésre.

Több felsőoktatási intézmény – mindeddig 21 egyetem és főiskola – jelezte a vizsgálat során, hogy nem rendezett gólyatábort a 2014. évben. Ennek oka lehet különösen az alacsony hallgatói létszám, a képzés jellege, a képzés munkarendje vagy a hallgatók életkora. Egyes intézmények csak az idei évben nem szerveztek gólyatábort, míg másoknál sosem volt hagyomány ez a fajta rendezvény. Volt, aki azzal indokolta a gólyatábor hiányát, hogy intézményében a szakmaiságot előtérbe helyező programsorozatot tart, ezzel kiváltva a gólyatábor szórakozás részét és sokszorosán felerősítve a rendezvény felsőfokú tanulmányokba bevezető jellegét. E körben voltak, akik néhány mondatban, míg mások részletesen kifejtették álláspontjukat a vizsgálat során feltett kérdésekről.

Azon felsőoktatási intézmények, amelyeknél az idei évben volt gólyatábor, ott a rendezvény lebonyolítására – az intézményi sajátosságokat figyelembe véve – többféleképpen kerülhetett sor. A nagyobb hallgatói létszámmal, több karral rendelkező egyetemek és főiskolák a létszámtól függően általában karonként vagy kampuszonként külön gólyatábort rendeztek, azonban előfordult olyan is, hogy egy intézmény több kara közösen szervezett ilyen eseményt. Volt olyan felsőoktatási intézmény is, amely karonként külön szervezett a hallgatóknak orientációs hetet, majd a beiratkozást megelőzően az összes kar részvételével összegyetemi gólyatábort is lebonyolított. Olyan is előfordult azonban, hogy több felsőoktatási intézmény közösen szervezett egy gólyatábort költséghatékonyság céljából. Más kis hallgatói létszámmal rendelkező felsőoktatási intézmények azonban pozitívként élik meg a tábor kisebb méretét, mivel véleményük szerint így családiasabb a légkör, továbbá a gólyákra is jobban tudnak figyelni.

Azon intézmények, amelyek nem a hagyományos gólyatábor kifejezést használják, hanem balektábort vagy balekhetet tartanak, azok selmeci diák-hagyományok szerint

bonyolítják le a rendezvényüket. Az 1735 óta fennálló selmeci diákhatományokat, amelyek az idei évtől az UNESCO Szellemi és Kulturális Világörökség oltalma alatt állnak, hivatalosan a selmecebányai Bányászati és Erdészeti Akadémia jogutód intézményeiben – Miskolci Egyetem, Nyugat-magyarországi Egyetem – ápolják, azonban a Dunaújvárosi Főiskola és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Közlekedésmérnöki és Járműmérnöki Kar is beszámolt arról, hogy ismerik és alkalmazzák a fenti diákhatományokat a táborok szervezése során.

II./2.

Azon felsőoktatási intézmények, amelyek rendeztek gólyatábort, – egy kivétellel – nem rendelkeznek a gólyatáborok szervezésével, lebonyolításával kapcsolatban szabályzattal, ennek ellenére több egyetem és főiskola beszámolt arról, hogy rendelkezik valamilyen útmutatóval e körben, így akár belső vagy rektori utasítással, esetleg gólyatábori házirenddel. Utóbbi tartalmáról a szervezők már a tábort megelőzően szóban és/vagy írásban tájékoztatták a leendő hallgatókat, így arról is, hogy melyek a megengedett és elvárt viselkedési formák, ennek elfogadását pedig az esemény megkezdését megelőzően néhány helyen nyilatkozat formájában a gólyák aláírásukkal is elismerik. Ennek keretében némely hallgatói önkormányzat a meghívóhoz mellékelte egy alapvető szabályokat tartalmazó tájékoztató levelet és annak megismerését igazoló aláírandó nyilatkozatot. Egyes egyetemek és főiskolák arra hivatkoznak, hogy külön szabályozás a fentiekre nem szükséges, a jelenlegi szabályozás elegendő iránymutatást tartalmaz. Ide sorolták: a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvényt, a zenés, táncos rendezvények működésének biztonságosabbá tételéről szóló 23/2011. (III. 8.) Korm. rendeletet, az intézményi Szervezési és Működési Szabályzatot és – ha rendelkeznek vele, akkor – a Fegyelmi és Kártérítési Szabályzatot, az Etikai Kódexet, a Gazdálkodási és Pénzkezelési Szabályzatot, a Beszerzési Szabályzatot, az Adatvédelmi és Adatkezelési Szabályzatot, a hallgatói önkormányzat Alapszabályát vagy Ügyrendjét, továbbá a gólyatábor házirendjét is. Amennyiben a szervezést nem a felsőoktatási intézményhez kötődő gazdasági társaság bonyolította le, akkor a Közbeszerzési Szabályzatot is alkalmazták, a részleteket pedig szerződésben vagy együttműködési megállapodásban rögzítették. A felsőoktatási intézmény szabályzataiból az általuk beemelt hivatkozások többsége egyedül a szervezők meghatározásában merül ki. Egyes egyetemek és főiskolák a szervezésnél a szokásjogot, a hagyományokat, az intézmény vezetése és a hallgatói önkormányzat közötti hallgatólagos megállapodást, valamint a „jól bevált sémákat” említik, vagy abban az elmúlt évek tapasztalatai játszanak szerepet. Mások a rendezvény lebonyolítását projektként kezelik vagy folyamatszabályozással végzik, elmondásuk alapján számukra ez a rugalmasság miatt előnyös. Több felsőoktatási intézmény vezetője azzal érvelt a szabályozás szükségessége ellen, hogy a hallgatói önkormányzat nem jogi személy, így nem köthet önállóan szerződéseket, ezzel valósul meg fölülte az intézményi kontroll. Volt olyan intézmény, ahol azért nem tartják szükségesnek a gólyatáborokra vonatkozó szabályozás elkészítését, mert annak megrendezése nem egy rögzítetten kötelező feladat.

Az egyetlen felsőoktatási intézmény, amely külön szabályzatban kezeli a gólyatáborok szervezését a Kaposvári Egyetem, amely szabályzat 2010. szeptember 1-től hatályos. A gólyatábor szabályzata a tábor céljaként a tájékoztatás és beilleszkedés segítségét jelöli meg, továbbá meghatározza a szervezők körét – EHÖK, kari hallgatói önkormányzat –, időtartamát és időpontját, a részvételi díj összetételét, annak befizetésének módját, a szállás helyszínét, a programok összetételét, az arcukat – póló és karszalag –, valamint a kötelező biztonsági intézkedéseket.

II./3.

A gólyatábort szervezők köre nagyjából azonos képet mutatott, hiszen az idei évben minden rendezvény szervezésében a hallgatók valamilyen formában részt vettek, három tábornál a felsőoktatási intézmény vezetőivel együttműködésben történt a szervezés (nem pedig annak esetleges felügyeletével), négy egyetem/főiskola pedig külsős rendezvényszervező gazdasági társasággal működött közre. A hallgatók általi szervezés azonban nem jelenti feltétlenül azt, hogy maga a hallgatói önkormányzat végezte azt, bár a legtöbb esetben valóban a kari HÖK jogosult erre. A szervezés során a feladatok egy részét vagy azok teljes egészét a hallgatói szervezetek (amely akár hallgatói önkormányzat egyik állandó bizottsága vagy különálló csoport is lehet), vagy felsőbb éves hallgatók állították össze. Ilyen szervezetek a teljesség igénye nélkül az Öntevékeny Csoportok Irodája, a Programszervező Bizottság, a Dux Kör, Rendezvényszervező Operatív Bizottság, a Valéta Bizottság, az Instruktor Öntevékeny Csoport és a Kari Patrónus Öntevékeny Csoport. A gólyatábor szervezését felügyelheti az intézmény vezetése, de akár egyetemi szerv is – pl. a Hallgatói Kapcsolatok és Szolgáltatások Központja. Ritkán korábbi hallgatók is segítik az aktuális szervezők munkáját. Felsőbb éves hallgatók kiválasztásánál többféle módszert alkalmaznak, ez leggyakrabban pályázat útján történik, amely során a jelentkezőnek motivációs levelet kell írnia, elemeznie kell a saját, közösségben betöltött szerepét, és fel kell vázolnia a rendezvénnyel kapcsolatos ötleteit. Több helyen valamilyen képzésen is részt kell vennie a jelöltnek, amely lehet egy-két napos, de akár több hónapos is, a végén pedig számot kell adnia a tudásáról és képességeiről. Alkalmassági szűrőként néhány helyen figyelembe veszik a tanulmányi eredményeket is. A felsőbb éves hallgatók elnevezése lehet senior, mentor, instruktor vagy firma. Ahol nem pályázattal történik a kiválasztás, ott a hallgatók közvetlen szavazással választják meg a szervezőket. Mint már említettem, a szervezés általában egy szervezet által kerül megvalósításra, de történhet úgy is, hogy a tényleges, technikai jellegű feladatok elvégzése az egyik fél, míg a programok összeállítása a másik fél felelőssége, így pl.: külsős gazdasági társaság a hallgatói önkormányzattal, valamint hallgatói önkormányzat a Valéta Bizottságokkal együtt gondoskodik a gólyatábor megszervezéséről.

A felvételi eljárás keretében felsőoktatási intézménybe felvételt nyert, az Oktatási Hivatal által besorolt hallgatók a beiratkozásig nem állnak jogviszonyban az adott egyetemmel vagy főiskolával, tehát a beiratkozásig várományosai a hallgatói jogviszonynak. A gólyatáborok túlnyomó része ebben az időszakban szervezi meg, így az intézmények szabályozásai alapesetben nem terjednek ki a leendő hallgatókra, külön szabályozással pedig

egyik általunk megkérdezett és idei évben gólyatábort szervezett intézmény sem rendelkezik a gólyatáborokban résztvevők méltóságának megvédése céljából.

A gólyatáborok szervezői szóban a tábor elején általában felhívják a figyelmet az egyetemhez/főiskolához méltó magatartás tanúsítására, amelynek része egymás méltóságának tiszteletben tartása is. Azon intézmények egyike, amelynek hallgatói körében a selmeci diákhagyományokat ápolják, megemlíti, hogy ha a hagyományápolás megismertetése körében megalázó módon bánnának a gólyákkal, akkor azok nem akarnának csatlakozni a tradíciót őrzők közé. Többen itt is kiemelik, hogy a hatályos jogszabályok rendezik a méltóság védelmét, amelynek megsértése fegyelmi vétség és/vagy büntetőügy anélkül is, hogy ezt külön nevesítsék. Az egyházi fenntartású intézményekben az emberi méltóság védelme érdekében az egyházi jelleg miatt sem látják szükségességét külön szabályozásnak. A résztvevők védelmét egyébként több intézmény biztonsági szolgálat alkalmazásával látja biztosítottnak.

II./4.

A gólyatáborokban résztvevők kivétel nélkül mindenhol hozzájárultak a táboroztatásuk költségeihez, azonban a részvétel díja igen változó képet mutatott. A válaszok alapján leggyakrabban 15.000,- és 20.000,- Ft között mozgott a díj, a legalacsonyabb összege 1.500,- Ft, legmagasabb összege 30.000,- Ft volt az idei évben. Volt olyan felsőoktatási intézmény, ahol a részvételi díj tartalmazta, máshol viszont külön kellett megfizetni az idegenforgalmi adót. Az egyik egyetemen minden kar külön gólyatábort rendezett, azonban az itt befizetett részvételi díj már fedezte az összegytemi gólyatáborban való ingyenes részvétel árát is. Egyes intézmények arról is küldtek adatot, hogy a részvételi díj arányosan került megállapításra a tartózkodás idejével, máshol egy betervezett, de elmaradt program árát térítették vissza az azt befizetőknél. A legtöbb helyen azonban a korábban távozóknak nem térítették vissza a befizetett díj egy részét vagy egészét, azokon a helyeken pedig, ahol korlátozott volt a tábor elhagyása, a befizetés eleve egyszeri belépésre jogosított.

A részvételi díj összege tartalmazta különösen a szállás, az útiköltség, a napi legalább egy meleg étkezés, a szervezett programok, a strandbelépő, néhány apró ajándék (póló, bögre, toll, nyakpánt) árát, esetenként a túraprogramok, sportprogramok, műemlék vagy múzeum látogatás, a koncert(ek), a balesetbiztosítás és a „korlátozott italfogyasztás” költségét. A selmeci diákhagyományok ápolása végett egyes egyetemeken a diáknótákat tartalmazó daloskönyvet is megkapták a gólyák.

A befizetés módja a nyilatkozatok szerint történhetett központi, online felületen vagy az egyetem pénztárába közvetlenül.

A szervezőknek nem minden helyen kellett fizetni a részvételért, és valahol a vendégek is ingyen vehettek részt a táborban. Egyes intézményekben a hallgatói önkormányzat elkülönített összeget a gólyatáborra, így az első éveseknek kedvezményt tudtak

biztosítani a részvételi díjból, másol a felsőbb évesek vagy maga az egyetem/főiskola, továbbá a fenntartó támogatta anyagilag a tábor költségeit. Az egyik intézményben az éppen náluk vendégeskedő Erasmus programban részt vevő hallgatók részvételi díját vállalta át az intézmény. Egyes egyetemeken/főiskolákon a szervezők nem részesülnek díjazásban, ellenben hozzájárulnak a tábor kiadásaihoz. Az egyik intézményben külön részvételi díj nem is került nevesítésre, a rendezvény költségeit elosztották maguk között a hallgatók.

Amennyiben a táborozáshoz történő anyagi hozzájárulásból maradt valamennyi a költségek kifizetését követően, ott általában a gólyabál támogatására fordították, míg más helyeken a gólyatábor résztvevői eleve ingyen vehettek részt a gólyabálban.

Az egyik intézményben azért, hogy elkerüljék a visszamondások esetén a teljes részvételi díj visszaütalását, a táborba jelentkezésnél előleget kellett fizetni, amely az ajándéktárgyak árát fedezte, míg a tábor elején kellett befizetnie a szállás, étkezés és programok díját a tényleges résztvevőknek. Ha valaki mégsem jött táborozni, beiratkozáskor megkapta az ajándéktárgyakat.

II./5.

Az idei évben gólyatábort rendező felsőoktatási intézmények többsége – összesen 36-an – arról számoltak be, hogy nem érkezett hozzájuk panasz az elmúlt években. További négy intézmény viszont arról számolt be, hogy a környék lakóitól érkezett panasz a zaj szintjével kapcsolatban, ezt próbálták helyben orvosolni, illetve némelyik intézmény a panaszt követő években igyekezett a programok szervezésénél figyelemmel lenni erre. Így ettől kezdve kihangosított zene csak napközben lehetett az udvaron, a hangos programokat kivették a feladatok közül, továbbá minden zajjal járó tevékenységet a tábor erre kialakított termében végeznek. Egyes intézményekben a zaj miatti panaszokat azzal próbálták kivédeni, hogy írásban vagy személyesen előre felkeresték a szomszédos lakókat, tájékoztatva őket a rendezvényről. Ezen szervezők arról számoltak be, hogy a zaj miatti panaszok elmaradtak.

Tényleges panaszról öt felsőoktatási intézmény tett említést. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Karához a 2013-ban tartott gólyatáborával kapcsolatban a jelentkezéssel kapcsolatos adatvédelmi és adatkezelési problémák miatt érkezett panasz. Az intézmény vizsgálatot folytatott le, a kérdést tisztázták, és eltávolították a kifogásolt elemet a jelentkezés feltételei közül.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem öt eljárásról számolt be a korábbi évek gólyatáborai kapcsán. Az egyik a Bölcsészettudományi Karon 2013-ban sajtónyilvánosságot látott lista ügy. Ezzel kapcsolatban akkor az Egyetem vezetése felfüggesztette a hallgatói önkormányzat működését, célvizsgálatot rendelt el az adatvédelemmel és adatkezeléssel összefüggésben, amely során intézkedési terv került kialakításra. Ennek során normarevizó és korszerű adatvédelmi szabályozás kialakítása történt, továbbá a tudomásukra jutott tényeket a

rendőrségre is bejelentették. A hallgatói önkormányzat működésével kapcsolatos vizsgálatban megállapítottakat a rektor tudomásul vette.

Három másik ügy az Állam- és Jogtudományi Kar gólyatáboraival kapcsolatos. Az egyik esetben 2013-ban károkozással kapcsolatban indult fegyelmi eljárás három hallgató ellen, azonban bizonyítatlanság miatt az eljárást megszüntették. Itt is célvizsgálatot folytattak le, és intézkedési tervet hoztak létre. Az ebben a táborban történt nemi erőszak miatt, ami egy évvel később került nyilvánosságra, a hallgatói önkormányzat azonnali és teljes felfüggesztésére, a gólyaprogramok jövőbeli felfüggesztésére és fegyelmi eljárások indítására került sor, továbbá a sértettnek felajánlásra került, hogy a hivatalos eljárásokban biztosítják részére a jogi képviseletet, illetve pszichológiai és áldozatsegítési támogatásban való részesítéséről is gondoskodtak. A fegyelmi eljárásokat már november elején lefolytatták, amelynek eredményeként a hallgatói önkormányzat két vezetőjét kizárták a felsőoktatási intézményből, egy esetben betegség miatt megszüntették az eljárást, egy hallgatót megrovásban részesítettek, illetve egy hallgatót egy évre eltiltottak a tanulmányoktól. Az ő esetükben a felelősségüket az alapozta meg, hogy bár a feltételezett bűncselekmény elkövetésében nem volt szerepük, de elhallgatták azt a Kar és a hatóságok elől.

A 2014-es gólyatáborban obszcén dalok éneklése miatt a Majomház Instruktori Kör és a hallgatói önkormányzat felfüggesztésére és hat hallgató ellen fegyelmi eljárás megindítására került sor. A lezárult fegyelmi eljárás szankciójaként három hallgatót egy évre, egy hallgatót fél évre eltiltottak a tanulmányok folytatásától.

A Tanító- és Óvóképző Kar 2014-es gólyatáborában történt nemi erőszakkal kapcsolatban az intézmény vezetése tényfeltáró vizsgálat lefolytatását rendelte el. Felfüggesztette a hallgatói önkormányzatot, fegyelmi eljárást indított a hallgatói önkormányzat elnöke ellen, megvizsgálta a szabályozási környezetet, és kodifikációs javaslatot fogalmazott meg, továbbá olyan programok indítását helyezte kilátásba, amelyek erősítik a nemi diszkriminációval szembeni érzékenységet, utógondozást nyújtanak a bántalmazottaknak és elősegítik a prevenciót. A fegyelmi vizsgálat nemrég zárult le, amelyben a HÖK elnököt, aki ismerte az elkövető múltját az intézmény két félévre eltiltotta a tanulmányok folytatásától. A nemi erőszakkal összefüggésben a két feltételezett elkövető ellen büntetőeljárás van folyamatban, erre tekintettel a Tanító- és Óvóképző Karon a fegyelmi eljárást felfüggesztették, míg elévülés miatt az Állam- és Jogtudományi Karon a másik esetben fegyelmi eljárás nem indítható. A 2013-as Állam- és Jogtudományi Karon tartott táborral kapcsolatban 2014. szeptember 14-én egy névtelen panasz érkezett, amelyet azonban az időmúlás és az abban foglalt állítások alátámasztatlan voltára tekintettel a felsőoktatási intézmény nem vizsgált ki.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Állambölcselet Kara által szervezett gólyatábor kapcsán a visszautazással kapcsolatban érkeztek panaszok a Kar vezetéséhez, amelyek szerint a gólyák nagy létszáma miatt kevés volt a hely a vonaton, a hallgatók nem adták át a helyet az idősebb utasoknak, valamint hangosak voltak. Az Egyetem vezetése

kivizsgálta az ügyet, amelyben megállapította, hogy a MÁV-nak előre tudnia kellett a magasabb utaslétszámról, de nem bővítette ki a férőhelyek számát, azonban a panaszosoktól a gólyák esetleges helytelen viselkedése miatt a rektor írásban elnézést kért.

A Semmelweis Egyetem egyik korábbi gólyatáborában a táborba történő beengedéssel kapcsolatban érkezett panasz a hallgatói önkormányzat egyik elnökségi tagjától, mivel a biztonsági szolgálat megtagadta tőle a bejutást. A hallgatói önkormányzat akkori elnöke azonban órákon belül intézkedett a helyzet orvoslása végett.

A Szegedi Tudományegyetemen 2008-ban az egyik résztvevő a gólyatábor magas költségét kifogásolta. Az intézmény vezetéséhez az elmúlt években nem érkezett panasz, továbbá „pletykákat” sem hallottak, így megvizsgálták, hogy ezek hiányát okozhatja-e az egyetemi struktúra formalizáltsága, ezért konzultáltak az egyetemi Életvezetési Tanácsadó Központtal, akik a titoktartási kötelezettségük betartása mellett beszámoltak arról, hogy nem jutott tudomásukra ilyen eset.

Kisebb sérülések, balesetek, esetleg darázscsípés előfordulása miatt több helyen igyekeznek kivédeni a nagyobb baj bekövetkezését úgy, hogy állandó orvosi vagy gyakorlott elsősegélynyújtó jelenlétet biztosítanak a rendezvény idejére. Egyes intézmények ezért a tábor helyszínét is direkt úgy választják ki, hogy 0-24 órás ügyelet elérhető közelségben legyen.

Az egyik intézménynél kifogásolt viselkedés miatt azonnali intézkedésre került sor, így azt a szervezőt, akinek parancsoló hangnemét kifogásolta az egyik első éves hallgató, egy napra eltiltották a feladataitól és azonnali bocsánatkérésre kötelezték, míg máshol a túlzott alkoholfogyasztás és a normáknak nem megfelelő magatartás miatt az elmúlt években két résztvevőt is hazaküldtek. Néhány helyen a szolgáltatás színvonalát kifogásolták, így például a nagy tömeg miatti korlátozott zuhanyozási időt, a vizesblokkok állapotát, továbbá az étkezések és szálláshelyek minőségét. Ezeken a körülményeken azonban a szervezők igyekeznek évről évre javítani.

Az öt nevesített panaszról, valamint a zajjal vagy más egyébvel összefüggő problémákról beszámoló felsőoktatási intézményekkel szemben egyes hallgatói önkormányzatok arról tájékoztattak, hogy panasz nem érkezett hozzájuk, azonban a gólyák köszönőlevelet küldtek nekik a szervezéssel kapcsolatban.

II./6.

Az idei évben gólyatábort rendező felsőoktatási intézmények többsége – összesen 41-en – számoltak be pozitív tapasztalatról, illetve osztották meg szívesen a náluk kialakult jó gyakorlatot abból a célból, hogy esetleg más intézmények vagy szervezetek hasznára legyen. Míg az egyes helyen jó gyakorlatként emeltek ki egy alkalmazott eljárást, a másik intézmény ezt alapvető minimumnak minősítette. Az egyetemek és főiskolák által megosztott pozitív gyakorlatok a teljesség igénye nélkül a következők: a hallgatói önkormányzat körültekintő és

alapos szervező munkája; a gondos szervezői kiválasztási folyamatok; a külsős személyek rendezvényről történő kitiltása, továbbá a szolgáltatói szemlélet fontossága, vagyis a gólyatábor a gólyáért van, ebből is adódik, hogy néhány helyen kívánatosnak tartják, ha a rendezvény nem nyereségorientált, így a szervezők ne várjanak el munkájukért cserébe külön javadalmazást.

A kiválasztási folyamatnál pozitívként említik a szervezők gólyákkal történő közeli kapcsolat létesítésének, valamint alkohol/tudatmódosító szer használatának tiltását a tábor ideje alatt; tanulmányi követelmények megszabását; az eltérő idejű felkészítő oktatást; felelősségi nyilatkozatok kitöltését; azt, hogy a szervezők elvégzik azon feladatokat, amelyekre majd a gólyákat utasítani fogják; motivációs levél írását és személyes interjúztatást. További pozitívum a szervezők évenkénti újrapiályáztatása, így biztosított a folyamatos fluktuáció, sőt gyakran az előző évi gólyák az aktuális évben a szervezők, így biztosítva azt, hogy életkorban közelebb legyenek hozzájuk, valamint még frissek a tapasztalataik a rendezvényvel kapcsolatban. A gólyatáborra történő felkészítésnél egyesek esélyegyenlőségi képzésen is részt vesznek, így a hátrányos helyzetű és fogyatékkal élő hallgatók helyzetét is megismerhetik, és jobban odafigyelhetnek a problémáikra. Néhány intézmény külön figyelmet fordít a szervezők összetételére, a nemek arányára, így az egyik táborban például a csapatvezetők egyike fiú, a másik lány.

Többen említették a jó gyakorlatok között a biztonsági őrök, illetve őrző-védő szolgálat alkalmazását. Emellett egyes intézményekben a szervezők is ellenőrzik este 5-10 percenként a tábort, a biztonság kedvéért rendszeresen végigjárják azt. Egyes intézményekben ellenőrzik a csomagokat a belépéskor, így igyekeznek megakadályozni a szervezők, hogy tudatmódosító szereket, illetve szűrő- és vágóeszközöket vigyenek be a résztvevők a gólyatábor területére. Néhányan fontosnak találják az igények előzetes felmérését, de a rendezvény utólagos véleményezését, kiértékelését, esetleg a tapasztalatok írásbeli rögzítését is. Több helyen a szervezők a kari vezetésnek utólagosan beszámolni, a pénzügyekkel pedig elszámolni kötelesek. Szinte mindenhol kiemelték az egyetemi vezetők és oktatók jelenlétének, illetve előadásainak szükségességét is. Sok szervező említette nyilatkozatában, hogy előzetesen felméri a résztvevők allergiára vonatkozó adatait, étel- és gyógyszerérzékenységre is rákérdeznek, továbbá kéri, hogy adják meg a baleset esetén értesítendő személy elérhetőségét. Az orvosi jelenlét fontosságát itt is hangsúlyozzák, emellett egyes intézmények tűz- és balesetvédelmi oktatást is tartottak. A táborokból általában szabadon lehet távozni, de egyes helyeken ilyen szándék esetén kilépési nyilatkozatot kell kitöltenie a gólyának, így tájékoztatva a szervezőket a távozás tényéről. Néhány helyen a leendő hallgatóknak felelősségvállalási nyilatkozatot kell aláírniuk, amelyben a házirend betartására és a kárfelelősség vállalására tesznek ígéretet. A szervezők kiemelték a helyi hatóságoknál történő bejelentések szükségességét.

A patronálás nem ér véget mindenhol a tábor utolsó napján, a csapatvezetőkre néhány helyen a gólyák a gólyabálig vagy akár az első évben is számíthatnak, későbbi barátság vagy szakmai kapcsolat fejlődhet ki az itt kialakuló kötelékekből. A selmeci diák hagyományokkal

rendelkező intézményeknél pedig nem lehetőségként, hanem célként szerepel a mentorrendszer kialakítása az első és felső éves hallgatók között.

Egyes szervezők a feladatoknál igyekeznek intézmény specifikus, kreatív, de játékos programokat kidolgozni, majd a tábor végén annyi kategóriában hirdetik győztest, ahány csapat van. Kiemelték a kiscsoportos foglalkozások előnyeit, továbbá pozitívként értékelték azt is, ha a gólyák létszámához viszonyítva magas a létszám a szervezők részéről. Több intézmény kiemelte a csapatversenyek fontosságát és az egyéni feladatok hiányát. Nagyobb létszámmal és több kar/intézmény által közösen tartott gólyatáborokban a vegyes csapatokba történő beosztás elősegíti, hogy elfogadják egymást, és gátolja a szakok közötti rivalizációt. A több felsőoktatási intézmény közötti kooperációt javasolják a közös gólyatábort rendező szervezők.

Többen emelték ki, hogy a képzés helyén tartják a tábort. Öt intézmény teljes egészében, míg további négy intézmény részben rendezi az egyetem vagy a főiskola területén az eseményt, így a leendő első évesek megismerhetik a várost, ahol élni fognak, illetve az intézmény felépítését, ahol tanulmányaikat folytatják majd. Ezeken a helyeken a vezetői és oktatói jelenlét folyamatos, ami a szakmaiságot erősíti, és mivel a terület zárt, így a leendő hallgatók nagyobb biztonságban is vannak. A zárt terület előnyeit más intézmények is kiemelték, több helyen korlátozzák a be- és kilépést, vagy karszalagrendszert alkalmaznak a leendő hallgatók védelme érdekében.

Egyes intézmények nem saját maguk bonyolítják le a technikai részleteket, arra külön – külsős vagy egyetemi tulajdonban lévő – gazdasági társaságot kérnek fel. A külsős céget közbeszerzéssel választják ki, előnye pedig, hogy direkt rendezvényszervezésre specializálódott. Egyetemi cég esetén az ügyvezető számon kérhetőségét emelik ki pozitívként.

A felsőoktatási intézmények nemcsak csapatépítő és szakmai programokat szerveznek. Több helyen említették, hogy túráznak, illetve sportnapot és különböző sportos vetélkedőket tartanak, néptáncot tanítanak, máshol az intézmény jellegéből következően naponta van lehetőség jógára és meditációra. Kulturális eseményeket is szerveznek, így koncertek, színház, műemlék vagy múzeum látogatására is lehetősége nyílik a leendő hallgatóknak. A szórakozás mellett a környezetvédelemre is van, aki figyelmet fordít, és a tábor ideje alatt is a szelektív szemétyűjtésre ösztönöz.

Egyes intézmények a jó gyakorlatokhoz sorolták azt, hogy a nagy létszámmal tartott rendezvények megemelkedett zajsztíve miatt személyesen körbejárták a környék lakóit, és kérték türelmüket és megértésüket a táborral kapcsolatban, volt, aki még apró ajándékokkal is kedveskedett nekik mindezt cserébe. Fontosnak tartják a napi kapcsolattartást a szervezők között, akár napi többször is, de szükségesnek látják a non-stop szervezői elérhetőséget is a hallgatói problémák kezelésére.

Néhány szervező igyekszik kontrollálni az alkoholfogyasztást, amely megvalósulhat akár saját büfé üzemeltetésével is, ahol tömény italt nem árulnak.

Egyes hallgatói csoportok évente jelentenek meg gólyatábor kiadványt, amelyben beszámolnak a korábbi évek tapasztalatairól, valamint felkészítenek az elkövetkező eseményre.

Az egyházi fenntartású intézmények közül némelyik egyházi jellegéből adódóan biztosítja a szentmisén való részvételt a tábor ideje alatt, míg mások a leendő szolgálati területtel történő kapcsolat létesítését segítik elő a szolgálati terület telephelyén/táborhelyén történő táboroztatással. Volt, aki kiemelte, hogy a tábort jellemzően nomád körülmények közé szervezik, így a hallgatók maguk főznek, mosogatnak, mert szerintük a közös munkavégzés is rendelkezik csapatépítő jelleggel.

Három intézmény nem nyilatkozott ebben a kérdésben, nem számolt be külön jó gyakorlatról. Az egyik egyetem/főiskola pedig kiemelte, hogy náluk nincs hagyománya a gólyatáborozásnak, így nem rendelkeznek olyan tapasztalattal, amelyet meg tudnának osztani másokkal.

II./7.

Végül az eddig előadottak tükrében rákérdeztem arra, hogy a felsőoktatási intézmények közül melyek azok, akik a gólyatáborozásra vonatkozóan tervezik szabályozásaik felülvizsgálatát. A visszaérkezett válaszok alapján az idei évben gólyatábort szervező intézmények közül 22-en válaszolták azt, hogy tervezik a felülvizsgálatot valamilyen formában, 19-en válaszolták azt, hogy nem tervezik mindezt, két intézmény már túl van a felülvizsgálaton, két intézmény pedig nem nyilatkozott az adott kérdés vonatkozásában.

Azon egyetemek vagy főiskolák közül, amelyek tervezik a felülvizsgálatot, volt, aki kijelentette, hogy ennek ellenére külön szabályozást továbbra sem kíván létesíteni. Más azt emelte ki, hogy bár semmilyen incidens nem történt, nem érkezett panasz sem, mégis szükségesnek tartják szabályzataik felülvizsgálatát.

Az Óbudai Egyetem Rektori Tanácsa 2014. november 4-én 2/2014. számú határozatot hozott a gólyatáborral kapcsolatos eljárásrendről és az ahhoz kapcsolódó felelősségi kérdésekről, melyben meghatározta az esemény célját, a szervezők körét, a kooperáció lehetőségét, az intézmény vezetése felé fennálló tájékoztatási kötelezettséget, a szervezést megelőzően szükséges előkészületeket, az esetlegesen beérkező panaszok kivizsgálásának rendjét, a rendezvényről történő kitiltásnak a feltételeit, valamint a gólyatábort követő beszámolási kötelezettséget is.

Azon intézmények, amelyek nem tervezik a felülvizsgálatot, különbözőképpen indokolták döntésüket. Többen jelezték, hogy véleményük szerint a jelenlegi gyakorlat a saját

intézményükben jól működik, és bár megdöbbenettük és megrendítettük őket az események, elhatárolódnak tőle, véleményük szerint az ő intézményeikben ilyen nem fordulhat elő. Mások azt írták, hogy nem zárkóznak el a felülvizsgálattól, amennyiben ezt a fenntartó vagy jogszabályváltozás indokolja, saját szabályzataikat felül fogják vizsgálni, illetve az új rendelkezéseket átültetik abba. Egyesek arra hivatkoznak, hogy a hasonló jellegű eseteket nem tudják megelőzni vagy kellően szankcionálni belső szabályzatokkal. Megint mások a nyilatkozati formát részesítik előnyben a szabályzattal szemben, amelyben a szervezők vállalják a teljes felelősséget az adott rendezvénnyel kapcsolatban. Volt, aki azt válaszolta, hogy mivel még nincs elég tapasztalatuk a gólyatáborok szervezésével, annak nincs hagyománya, ezért még nem időszerű a szabályzatok kialakítása. Néhány intézmény a preventív hozzáállásukat hangsúlyozza, itt felhívják a résztvevők figyelmét a veszélyekre és kockázatokra. Az egyházi fenntartású intézmények pedig arról számoltak be, hogy a tanévkezdő program jellegénél fogva nem igényli az írott szabályozást.

Vizsgálatom során fentiekkel kapcsolatban megkerestem a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájának 2014 augusztusában hivatalban lévő elnökét is, aki arról tájékoztatót, hogy az elnökségben betöltött 8 éve alatt nem tud a HÖÖK-hoz gólyatáborral kapcsolatban beérkezett panaszról. Előfordult, hogy a HÖÖK tagjai ellátogattak a gólyatáborokba, ahol a diákhitelről tartottak tájékoztató előadást az elmúlt években.

A Felsőoktatási Kerekasztallal folytatott egyeztetések során a HÖÖK kezdeményezte a hallgatói önkormányzatok jogosítványainak és rendezvényszervezési tevékenységeinek áttekintését. Informált arról is, hogy központilag meghatározott irányelvek és etikai normák kidolgozása útján képzelik el rendezni a gólyatábor szabályozását.

A HÖÖK Elnöke szerint a gólyatáborok egy része jól működik, az intézmény vezetése és a szervező hallgatók között harmonikus a kapcsolat. Fontos a rendezvény egyensúlyának megteremtése, az nem szólhat csak a tanulásról, de nem szólhat csak a bulizásról sem. A névtelen panaszokkal kapcsolatban felhívta a figyelmet arra, hogy szerinte azok valóságtartalma nem minden esetben ellenőrizhető, vagy eleve rosszindulatból írják, ezért célszerű fenntartással kezelni őket.

III.

III./1.

A hivatalos vizsgálatom megindítását követően számos panasz érkezett levélben, e-mailen, telefonon és személyesen a gólyatáborokkal kapcsolatban. Azok a panaszosok, akik még mindig hallgatói az adott intézményeknek, általában nevük elhallgatását kérték. De nem csak jelenlegi és volt hallgatók érezték szükségét, hogy megosszák tapasztalataikat hivatalommal vagy a nyilvánossággal. Szakemberek, nagyszülők és szülők, szomszédok és régen végzett diákok is megkerestek és beszámoltak közvetlen vagy közvetett benyomásaikról a gólyatáborokat illetően. A panaszok során összesen tíz felsőoktatási intézmény vagy annak

valamely szervezeti egysége került nevesítésre az idej vagy korábbi gólyatáborokkal összefüggésben.

Az alábbiakban szemelvényeket közlünk a panaszokból, amelyek érzékeltetik a gólyatáborokban történtek hangulatát, idézünk az érintettek véleményéből, majd kitérünk az interneten fellelhető információkra. Az alábbi összeállításnál különös gondot fordítottunk a beadványozók beazonosíthatatlanságára, ezért nem közlünk sem személynevet, sem évszámot, sem intézmény nevet.

„[A településen] évről évre ebben az időszakban rendszeresen szervez valamelyik felsőoktatási intézmény gólyatábort. A helybeliek évek óta panaszkodnak a hangos zene és a tábor résztvevőinek viselkedése miatt, akik sokszor a tábor területét elhagyva az utcán hangoskodnak éjszaka. Isznak, ordítanak, eldobálják a szemetet, és nem ritkán dolgukat is ott végzik, emellett más utcán tartózkodó emberekbe is belekötnek – főleg fiatal lányokba.”

„Péntek éjjel óriási buli volt a táborban, továbbá néhány részeg fiatal – feltehetőleg a táborból – az utcán ordított, ezek miatt nem tudtunk aludni. Társaságunk fiatal női tagjába pedig néhány órával korábban a helyi közért előtt kötöttek bele, majd hazáig követték. Másnap a szomszédaink is panaszkodtak, ezért úgy döntöttünk, hogy személyesen keressük fel a tábor vezetőségét. Szombaton délelőtt 10 óra körül mentünk a tábor bejáratához, mivel azt gondoltuk, hogy addigra már a vezetők ébren lesznek. Sajnos a táborba nem jutottunk be, mondván, ez egy zártkörű rendezvény, így kénytelenek voltunk panaszunkat a kerítés mögül elmondani. Szóvá tettük, hogy ha ez egy zártkörű buli, és külsősök nem mehetnek be, akkor a hallgatók miért jönnek ki és randalíroznak az utcán. A válasz annyi volt, hogy itt mindenki elmúlt 18, és ez nem börtön. Szó szót követett, majd a tábor vezetője, akin látszott, hogy másnapos, néhány "kedves" szóval – ami nyomdafestéket nem tűr – elküldte társaságunkat melegebb éghajlatra.”

„A Keleti pályaudvaron találkoztunk, másfél órával a vonat indulása előtt. Üdvözlésképpen minden érkező kapott egy papírpoháryi vodkát, aztán egy pohár bort, aztán bármit, ami kéznél volt. Mire nagyjából mindenki megérkezett, a csapatok körbeálltak, és az instruktorok vezetésével megtanulták a gólyatábori indulót és a saját csapatuk indulóját (ezek valamilyen közismert dal dallamára írt disznó szövegek voltak), majd utána jöttek az ismerkedős játékok. Első körben az volt a feladat, hogy mindenki mondja el a nevét, a várost, ahonnan jött és a kedvenc szexpózát.”

„Mikor megérkeztünk, a kapunál a biztonsági őrök mindenkit udvariasan megkértek, hogy pakolja ki a táskáját, hogy láthassák, nincs-e nála alkohol, tudatmódosító szer vagy „az emberi élet kioltására alkalmas eszköz”. Akinél zsebkész volt, annak a pengéjét megmérték, és ha nyolc centinél hosszabb volt, nem engedték be. Tudatmódosító szert nem találtak, csak hatalmas mennyiségű alkoholt, ezzel kapcsolatban két opció állt a gólyák előtt: odaadják az őröknek, azok felcímkézik, és tábor végén visszakapja, vagy pedig még a kapu előtt

megisszák. Kivétel nélkül mindenki az utóbbit választotta, minek következtében volt olyan, aki a gólyatábort azzal nyitotta, hogy odahányt a bejárat elé.”

„Adott egy vödör bor és egy darabokra vágott locsolócső. A gólyáknak körbe hanyatt kell feküdnie a földre a vödör köré, mindenki a szájába vesz egy csövet, aminek a másik vége a vödörbe lóg, és minél hamarabb kell meginni az összes bort. A csapat valamelyik tagjának meg kell innia egy helyben kevert vodka-narancsot, aztán kézen kell állnia, minél tovább, úgy, hogy nem hány.”

„Egy nagy, lapos tálba vodkát öntenek, az egészet leteszik a földre, a fiúk köré térdelnek, és minél gyorsabban kell kilefetyelniük úgy, hogy a kezüket hátrateszik. A csapat felsorakozik, a sor elején kinyitnak egy üveg pezsgőt, az egyik lányt páran felemelik, és miközben a többiek a fejük fölött tartják, annyit kell meginnia a pezsgőből, amennyit egy szuszra bír. Ha nem tud többet inni, leteszik, jön a sorban következő lány, őt is felemelik, ő is iszik, és így tovább, amíg a pezsgő el nem fogy.”

„Egy önként jelentkező lánynak le kell vetkőznie és felfeküdnie az asztal tetejére. Ezután whiskyt öntenek rá, a fiúknak pedig le kell azt nyalogatnia (legnagyobb meglepetésemre volt önként jelentkező, aki meztelenre vetkőzött, aztán hagyta, hogy leöntsék és lenyalogassák, sőt, látszólag még élvezte is a műsort. A többiek közben körben álltak és mobiltelefonokkal filmeztek).”

„Minden csapatból önként kell jelentkeznie egy fiúnak és négy lánynak, a fiúkra feltesznek egy-egy vérnyomásmérőt, és az a csapat nyer, ahol a lányoknak adott idő alatt a legmagasabbra sikerül felvinnie a fiú pulzusát/vérnyomását, ekkor az összes lány rögtön nekiállt levetkőzni, nyílt színi gruppen szex kezdődött, aki odafért, mobiltelefonnal videózott.”

„A biztonsági őrök ott sétáltak körbe a kertben, de nem láttam, hogy a nézelődésen kívül bármivel foglalkoznának. Nézelődni való viszont volt elég: mindenféle részegek mászkáltak, ültek, hánytak, feküdtek, beszélgettek, itták. Több nagyobb bokor volt a kerítés mentén, ezekben itt-ott aludtak vagy szexeltek.”

„Egy fiú-lány páros körbe-körbe mászkált a táncolók között, és egy másik lányt kerestek, akinek van kedve beszállni hozzájuk harmadiknak.”

„Láttam egy lányt, akit jóformán eszméletlenül az egyik HÖK-ös szervező támogatott fel a szobájába. Másnap hallottam, ahogy a lány a szobatársait kérdezi, hogy nem tudják-e, mi történt az éjjel, mert mikor reggel találkozott a HÖK-össel, az azt mondta, hogy lefeküdtek, de ő semmire nem emlékszik az egész éjszakából, és nem tudja, igazat mond-e a srác, és fél, hogy terhes lesz.”

„Az egyetemről, a tantárgy felvételtől és hasonlókról nem sokat tudtunk meg mint leendő hallgatók. Az instruktorok a nyakunkba zúdítottak egy csomó nevet, hogy melyik előadó fog biztosan megbuktatni, melyik nem használja a katalógust, melyiknél lehet tanulás nélkül is átmenni, melyik reménytelen eset, és így tovább. Elmondták, hogy nagyon kell sietni a tárgyfelvételnél a versenyjelentkezés miatt, de a dolog mikéntjéről semmit nem tudtunk meg. Alapvetően az volt az embernek az érzése, hogy az instruktori kört sokkal inkább az alkohol, mint a gólyák vonzották a táborba, volt olyan instruktor, akit egész tábor alatt nem láttam józanon.”

Egy szülő gyermeke beszámolója alapján megosztotta tapasztalatait a mai gólyatáborok stílusát, programjait illetően. Úgy véli, hogy miközben taníttatja gyermekét, hogy felvegyék az egyetemre, megveszi neki sok ezer forintért a felszerelést, amivel elengedi a gólyatáborba (sátor, hálósák, hátzsák), befizeti a részvételi összeget, zsebpénzzel látja el, egyúttal bízik abban, hogy elkezdődik az értelmiségi pálya gyermeke számára. Igyekeztek mindent megtudni az egyetemről, a tanárokról, az órákról, a javasolt felveendő tárgyakról, vizsgákról stb. A panaszos fia két nap múlva hazament, mert félt volt, hogy ha végig marad, akkor utána két hétig betegen fekszik. Állítása szerint nemcsak hideg volt, de folyamatos ivászat – 400 fiatal 5 teljes napig ivott –, borzalmasak voltak a programok stb. Elmondása alapján a tömegpszichózist ismerve, előbb vagy utóbb mindenki ezt csinálta alternatíva híján, vagy hazament.

„A gólyatáborban szóba se került, hogy főiskolára, tanulásra készülnek a jelenlévők, egyszerűen fesztiválnak tekintették a szervezők az eseményt.”

„Mindig is voltak olyan esetek, hogy valakit leittartak és ezt kihasználva ágyba vitték. Fiúkkal-lányokkal egyaránt megtörtént. Minden gólyatábor után jöttek panaszok a rektori hivatalból. Általában szülői megkeresések történtek, érthető módon diákok csak ritkán tettek panaszt. Ezek a panaszok aztán rövidre lettek zárva. Mindig több volt a tanú az ellenkező oldalról, a szülők és a rektor pedig nem voltak jelen. Az egészet elintézték azzal, hogy a panaszos is tök részeg volt, ő akarta.”

„A HÖÖK-hoz rengeteg megkeresés érkezett mindenféle ügyel kapcsolatban. A levelek nagy része olvasatlan maradt, mivel nem volt, aki foglalkozzon velük. Amit elolvastak, arra sem reagált senki, szerintem nem is akartak azokra reagálni, én pedig meg nem tehettem. Volt itt panasz mindenre: gólyatáborra, kari HÖK viselkedésére, tanárookra, vizsgákra, nyelvvizsgára, bizonyítványokra.”

„Ha valami botránygyanús volt – olyan, ami a HÖÖK-ra terhelő lett volna –, arra egyből „rárepültek”, így ilyen volt a listabotrány is. Azonban nem a felelősök felkutatása volt a cél, hanem az elsimítás.”

„Több feladat meglehetősen megalázó volt a diákok számára, többek között olcsó „kannásbort” kellett időre meginni, illetve a cél az volt, hogy minél részegebben kellett lányokat egymás feje fölött a fiúknak átadniuk.”

„Szombaton leesett az eső, az egész táborban sár lett, az aznapra kitalált feladatokat nem tudták volna megvalósítani a szervezők, így hirtelenjében kitalálták, hogy legyen az a feladat, hogy egy nagy sáros pocsolyában meg kell fürdeni a diákoknak, végig kell a pocsolyán csúszni, és az a cél, hogy minél sárosabb legyen az illető, annál több pontot kapott a csoport. A fiú, akinek először kellett mennie, megkérdezte a szervezőket, hogy biztonságos-e a pocsolya, nincs-e a sárban bármilyen szúrós tárgy, esetleg üvegdarab, ami megvághatja. A szervezők mondták, hogy biztonságos, átnézték, tiszta sár van csak, nincs benne semmi. A feladat megkezdődött, a fiú, aki először csúszott, egyszer csak felordított, kirohant a sárból, a lábából ömlött a vér. A sárban valószínűleg egy vagy több üvegdarab megvágta, de olyan mélyen, hogy a csontjáig hatolt, a térdcsontja is kilátszott. [...] Az eset a hallgatói önkormányzatot nem különösebben rázta meg, megkérték a fiút, és ezzel együtt mindenkit, hogy lehetőleg ne mondják el senkinek, még az iskolavezetésnek sem, hiszen abból hatalmas botrány lenne.”

„A szervezők alapelve szerint a gólyákat úgy tudják legjobban csapattá formálni, ha közösen érik nehézségek vagy megaláztatások őket. Ami nehezebbé tette ennek az elviselését, hogy a szervezők is, és néhány tanár is, akik meglátogatták a gólyatábort, jelezték, hogy ne is álmodjon senki úgy az egyetem elvégzéséről, ha nem áll be az általuk sokra becsült hagyományok tisztelete és megőrzése mögé.”

„Talán jól példázza az a feladat, amikor félmeztelenre vetkőztetve ketchupot kentek a leendő hallgatókra, wc-papírt ragasztottak erre, fokhagymás-pálinkás-csokireszeléket etettek velük, stb.”

„Ami még bántóbb volt, hogy a hagyományaikhoz olyan motívumok kapcsolódtak, ami különböző vallásokra, konkrétan a kereszténységre nézve bántó és sértő. Ennek formája a katolikus Szentáldozás eseményének kifordítása volt, sorba állítottak, pálinkába mártott kenyeret adtak enni, az áldoztatást imitálva, „Firma testeként” átadva, ami engem, mint katolikus keresztényt súlyosan megbántott, mivel számomra az áldozás szent, és nem szabad gúnyt űzni belőle.”

„Ez csak egy enyhe kezdés volt, innentől kezdve az opcionális csoportfeladatokon keresztül, (mint pl.: minél több lány vegye le a melltartóját az egyik szervező előtt, annál több pontot kap a csapat) mindenki leszűrhetette, hogy mi az elvárás. Vetkőzni és inni.”

„A szervezők többször nyomatékosan felszólították a résztvevőket, hogy mobil és kamerát tilos behozni a terembe. Persze ők mindent felvettek, és később a táborban nem jelenlevő szervezőknek előszeretettel mutogatták.”

„Sokan vannak - még a résztvevők közül is -, akik azt gondolják, hogy azokat a lányokat és fiúkat, akik valamilyen határt átléptek, saját döntésük vagy esetleg gyengeségük hozta ilyen helyzetbe, és azok akik ebből kimaradtak, azok nem véletlenül maradtak ki. De csak kevesen tudják elképzelni, hogy milyen erővel bír az, ha 150 ember ordít neki, hogy vegye le csak a pólóját, vagy na, ez nem elég erotikus, vagy csak hogy többet és még.”

„A második este csúcspontja egy olyan feladat volt, aminek kimenetelére senki nem számított. Utólag persze látható, hogy mi vezetett ide, de erre a szervezők sem számítottak, bármennyire is szándékosan terelték ilyen irányba az egész évfolyamot. Már javában tartottak a második esti megalázóbbnál megalázóbb feladatok, elég sokan voltak már ittas állapotban. Ekkor a következő feladat az volt, hogy minden csoportból álljon ki egy-egy fiú, és vetközzön le. A nyolc fiúból a fele már eleve meztelenül állt ki, így a maradéknak, megfelelve az elvárásoknak, le kellett venni az alsógatyát. De ezen gyorsan segítettek a többiek is, ha nem ment elsőre. Aztán minden lánynak be kellett kennie a száját rúzzsal, és a feladat az volt, hogy minél erotikusabban csókolgassa a kiállított fiú testét. Ezek után a főszervező (akinek a többi szervezőnek is engedelmessé kellett) elindult a csoportok között pontozni, miközben buzdította a lányokat, hogy még erotikusabban csinálják. Az első csoportban valaki a felhívásnak eleget téve, orális kényeztetésben részesítette a székre állított fiút. Természetesen a csoport azonnal tízből 10 pontot kapott. A szervező ezek után tovább ment, és majdnem az összes csapatnál, néhol több lányt is érintve, elérte ugyanezt az eredményt.”

„Maguk a szervezők mutatták be, hogy is kellett volna ezt csinálni, és egy meztelen fiú szervezőről a lányszervezők nyalták le a ráöntött mézet, ezzel demonstrálva, hogyan kellett volna a feladatot valóban erotikusan végrehajtani.”

„Az, hogy ezen gólyatábor így alakult, az nem volt véletlen. Már nagyon régóta ugyanazok a feladatok, efelől, mikor az egyik szervezővel utólag megpróbáltam értelmezni az eseményeket, maga a szervező még biztosított is, hogy ezen nem is fognak változtatni.”

„Bárkivel beszéltem felsőbb évesekkel, évfolyamtársakkal, nagyon nem tetszett nekik a gólyatábor. Többen látják úgy, hogy a feladatok csak a gólyák megalázásáról szólnak, sőt a szervezők egymást is a minél alacsonyabb színvonalra kötelezik. Egy ilyen táborban, ahol mindenki vágyik a beilleszkedésre, a jó társaságra, és mindenki egyedül van, könnyű gyorsan kialakítani veszélyes hangulatokat. Ezt csak fokozza, ha a társaság egy olyan csoportnak a szavára hallgat, aminek tagjai ugyan az egyetemet hivatottak képviselni, de valójában saját gólyatáborukat próbálják még durvábban reprodukálni.”

„Ugyanakkor nagyon nyomasztott és a mai napig nyomaszt az eset, mint ahogy nyomasztja az egész évfolyamot, akik, mint egy sötét bűnt hordozva, egyáltalán nem beszélnek erről. [...] Bárkivel beszéltem, nem szeretné senki, hogy nyilvánosságot kapjon ez a dolog. Így viszont, egyedül maradván, a végén még én lehetek az, aki veszélybe kerül és általánosan kiközösítik.”

„Ráadásul az igazán aljas dolog, amikor olyan körülményeket teremtenek (alkohol itatásával, fotózással és ráutalással), hogy a tapasztalatlan elsősök maguk hajtják végre, amit nem kellene, és utána ők azok, akik nem mernek erről beszélni.”

III./2.

A panaszosok által elmondottakat támasztják alá az interneten gólyatáborral kapcsolatban fellelhető dokumentumok. A Google Képkereső lehetővé teszi a weben kimondottan vizuális tartalomra való keresést. A keresés kulcsszavai vonatkozhatnak a képfájl nevére, a képre mutató hivatkozás szövegére vagy az oldalon a kép mellett elhelyezkedő szövegre. A képkeresés találataira kattintva könnyen megállapítható a kép eredete.

Ezen a mindenki számára elérhető felületen a másodperc tört része alatt 289 000 találat jelenik meg a „gólyatábor” keresőszó begépelése után, a képek fölé kattintva pedig több ezer fotó tárul a szemünk elé.

Mit sugallnak a képek?

A képek csoportosítása:

1. Fürdőruhás testek, csak a test, fenék, mellek;
2. fürdőruhás testek egy kupacon, birkózás, iszapbirkózás, vizespóló-verseny, sorversenyek erotikus töltettel;
3. pucér fiúk rúzsfolttal borítva – „Melyik csapat lányai tudnak több pusztit adni egy perc alatt a fiú testére?” típusú játékok;
4. meztelenséget ábrázoló képek, színpadon nemi szervüket takaró gólyák;
5. buli, tánc;
6. fiúk, lányok változatos szex pózokban;
7. alkoholfogyasztás a fentiekhez képest viszonylag ritkán jelenik meg a fotókon.

Mivel a fotók egy átlagos felhasználó számára bonyolult algoritmus alapján kerülnek a találatok közé, egy keresés során bárki szembesülhet olyan képpel, amin hozzájárulása nélkül szerepel. Ezért fontos tudni, hogy a sértő képek bejelentésére van mód.

IV. Európai kitekintés

A vizsgálat során megnéztük, hogy Európában voltak-e hasonló jelenségek, illetve hogy milyen válaszokat adtak a kérdéskörrel kapcsolatban.

A legutóbbi egy európai szintű kutatási projekt¹, amelynek során öt országban – Németország, Olaszország, Lengyelország, Spanyolország és Egyesült Királyság – végeztek kutatásokat 2009 – 2011. év között. A három éves kutatás hipotézise, hogy az egyetemi hallgató nők életkoruk és életvitelük miatt különösen veszélyeztetettek a szexuális bűncselekmények különböző formáival szemben. A kutatás célja ezt a hipotézist alátámasztani és segítséget nyújtani az egyetemeknek abban, hogy csökkenjen az egyetemi szexuális bűncselekmények száma.

A kutatást az Európai Bizottság támogatta a “Bűnmegelőzés és a bűnözés elleni küzdelem 2007-2013” (ISEC) program keretében. A kutatást a németországi Ruhr-Universität Bochum vezette és koordinálta, részt vett benne továbbá a Bolognai Egyetem, a krakkói Jagelló Egyetem, az Universitat Autònoma de Barcelona és a Keele University². A tanulmány kriminológiai megközelítést alkalmaz.

- Harrassment: (szexuális) zaklatás.
- Stalking: zaklatás speciális esete, amikor például a volt barát egyfolytában hívogat, emailezget, fenyegetőzik, stb.
- Sexual violence: szexuális erőszak a szövegben nem a büntető törvénykönyvi tényállást jelenti, hanem minden erőszakosabb szexuális jellegű cselekményt. (például: ha valaki megcsókol olyat, aki nem akarja)

➤ **Kvantitatív eredmények**

A kutatás megállapította, hogy a bűncselekmények döntő többségét férfiak követik el (90% körül minden bűncselekménytípus esetében). Mindhárom kategóriában a bűncselekmények kis százaléka történik az egyetemen belül.

Az egyetemi, segítséget nyújtani képes intézmények és szolgáltatások ismerete terén élesek az országok közötti különbségek, a legtájékozottabbak ezen a téren a német és brit hallgatók, míg a maradék három ország hallgatói, egy-egy intézménytípus ismeretének kivételével alulinformáltabbak. A “students union officers” (megfeleltethető a hazai HÖK-vel) azokban az országokban, ahol létezik az intézmény (Lengyelország, Spanyolország, Egyesült Királyság) egyenletesen magas (70% körüli) ismertségi szintet értek el. Hasonlóan

¹ Gender Based Violence, Stalking and Fear of Crime (www.gendercrime.eu)

²http://vmrz0183.vm.ruhr-uni-bochum.de/gendercrime/pdf/gendercrime_final_report_smaller_version.pdf

magas eredményt az orvosi (68-97% között) és a lelkeszi szolgálatok (61-93% között) értek el.

Abban a kérdésben, hogy az ismert lehetőségek közül melyiket vennék igénybe a hallgatók, az Egyesült Királyság kivételével, a students union elutasíthatósága kiemelkedő. Az elkövetett bűncselekmények látenciája típusonként változó. Legkisebb a szexuális zaklatás esetében, legnagyobb szexuális erőszak esetében. Utóbbi esetben a hallgatóknak mindössze 40-54%-a beszél erről bárkinek is.

➤ **Kvalitatív eredmények**

A tanulmány második fele fókuszcsoporthoz interjúkra alapozott kvalitatív kutatási eredményeket tartalmaz.

1. Női hallgatók

Nem minden esetben ismerik fel, hogy ami történt, szexuális erőszak - csak a fizikai erőszakot tekintik annak elsősorban, a verbális, érzelmi nem feltétlenül. Ennek lehet oka, hogy kapcsolaton belül történnek az ilyen esetek, és lehetséges okok lehetnek a kulturális sztereotípiák is, miszerint a szexuális erőszak csak fizikai lehet és egy idegen követi el.

A szexuális bűncselekmények magyarázatai között négy egyetemen emelték ki a férfiak és nők közötti szocializációs különbségeket. A férfiak inkább szocializálódnak aktív és agresszív szerepekre, ha nővel kezdeményeznek kapcsolatot, miközben a nők nem arra szocializálódnak, hogy sírjanak vagy leleplezzék, esetleg feljelentsék az ilyen eseteket, hanem arra, hogy maradjanak csendesek, ami sebezhetőbbé teszi őket az agresszorral szemben.

A Keele University hallgatói külön kiemelték a nemi sztereotípiákon alapuló beavatási szertartásokat, amiknek része a mértéktelen ivás, valamint ivós játékok, amelyekben arra bátorítják a férfi hallgatókat a társaik, hogy "menjenek és csókoljanak meg egy nőt", vagy más módon bátorították őket a hallgatónőkhöz való agresszív közeledésre.

A megkérdezettek inkább hangsúlyozták, hogy az alkohol vagy a drogok eszközei vagy súlyosító körülményei a szexuális bűntetteknek, mintsem mentségül szolgáló okok. Ezzel szemben áll az a férfi narratíva, amely szerint a gátlások alkohol vagy drogok általi feloldása mentségül vagy igazolásul szolgálhat.

Az elkövetőről/támadóról a tévhitek a dominánsak mindegyik egyetemen. Az az elképzelés elterjedt leginkább, hogy az elkövető egy ismeretlen, aki elhagyatott helyeken, általában éjszaka támad, és akár fegyveres/felfegyverkezett is lehet. Ezzel szemben nehezen tudták elképzelni, hogy az elkövető olyan valaki legyen, akit ismernek (hallgatótárs, ismerős,

rokon, volt barát, stb.). Három egyetem hallgatói emelték ki az oktatókat, mint veszélyforrást, tekintettel az oktatók és hallgatók közötti hierarchikus viszonyra.

A következmények közül a pszichológiai következményeket (szorongás, alacsony biztonságérzet, érzelmi kapcsolatok nehéz kialakítása), a szociális izolációt (az elkövető gyakran baráti körből, az egyetemről kerül ki, ezért új email, telefonszám stb. kell, órarend megváltoztatása, máshová költözés) és a büntudatot (“nem tettem meg mindent, hogy ezt elkerüljem”).

Az ilyen bűncselekmények elhallgatásának számos oka van: büntudat, félelem attól, hogy nem hisznek a sértettnek a rendőrségen, szégyenérzet, úgy érzik, hogy semmi nem fog történni, és hogy az eljárást hosszúnak és érzelmileg megterhelőnek tartják, aminek során személyes, szexuális dolgokról kell beszélni idegenekkel. Az is nehézséget okozhat, hogy nem tudnak arról, hogy ami történt, az bűncselekmény.

2. Interjúk az egyetemen belüli/kívüli érintettekkel

A megkérdezettek többek között: szociális szolgálatok munkatársai, kollégiumi vezetők, egyetem biztonsági szolgálatának vezetője, egyetemi vezetők, gender-kutatással foglalkozó szakemberek, a rendőrség képviselői, hallgatói önkormányzati vezetők, stb.

Általánosságban: nem rendelkeznek elég adattal, nem ismerik az intézményi policyt, ha van ilyen egyáltalán a témakörben, kevés bejelentés érkezik. Nincsenek tisztában az egyetem felelősségével, hogy a hallgatók és az alkalmazottak közötti ilyen eseteket bejelentsék.

➤ **Prevenció, reagálás**

A kutatás policy és eljárási javaslatokat tesz az ilyen esetek megelőzése és a rájuk való megfelelő reagálás érdekében. Meglévő gyakorlatokat és a vonatkozó szakirodalmat dolgozza fel.

A tanulmány szerint az olyan oktatási és érzékenyítési programok lehetnek a leghatékonyabbak, amelyek **primer**, **szekunder** és **tercier** prevenciót³ is alkalmaznak, és beépítenek közegészségügyi, kriminológiai és feminista megközelítéseket is.

³ A definíciók forrása:

http://www.ncdsv.org/images/CCASA_PerspectivesOnSexualViolencePrevention_11-22-00.pdf

- **Primer prevenció:** Olyan megközelítés, ami még az eset megtörténte előtt kíván hatni. Célja, hogy az erőszak ne forduljon elő, megakadályozni az áldozattá válást és az elkövetést, pl. azzal, hogy olyan körülményeket teremtenek, ami megakadályozza a támadást, vagy megpróbálják leépíteni azokat a társadalmi normákat, amik támogathatják a nemi bűncselekményeket.
- **Szekunder prevenció:** Célja, hogy csökkentse az előfordulási gyakoriságot a társadalomban. Eszközei lehetnek iskolai programok, médiakampányok, illetve a büntetőjogi szankcióval való fenyegetés.
- **Tercier prevenció:** Célja a bűncselekményekkel okozott hátrányok, károk csökkentése és az újbóli előfordulás megelőzése. Ez magában foglalja a sértettek egyéni kezelését pl. pszichológiai kezelés, valamint közösségi szintű megoldásokat is, pl. nemi erőszak forródrót, egészségügyi szolgáltatások, a büntető igazságszolgáltatás szerveinek működése. A sértettek mellett az elkövetőkkel való foglalkozás is ide tartozik, pl. a társadalomba való beilleszkedésük elősegítése érdekében végzett kezeléseik, a vonatkozó jogszabályok reformja, illetve a meglévő törvények hatékonyabb betartatása.

Az oktatás kapcsán arra hívják fel a figyelmet, hogy a legtöbb ilyen program egyszeri alkalom vagy rövidtávú program, emiatt pedig kicsi a hatásuk a hosszútávú prevencióra. Rövidebb távon az oktatási és érzékenyítési programok lehetnek hatásosak az erőszakot támogató attitűdökkel, az erőszakkal kapcsolatos mítoszokkal szemben.

Az oktatási, érzékenyítési programok nem tudják természetesen megoldani a szexuális bűncselekmények problémáját, de hozzájárulhatnak megfelelően kidolgozott és végrehajtott eset utáni policyk és eljárások létrejöttéhez, ezzel a női hallgatók számára biztonságosabb környezet megteremtéséhez.

Egy ilyen “prevention and response” (prevenció és válasz) modellt az ún. best practice (jó gyakorlatok) standard alapján érdemes létrehozni:

1. A programtervezés során koherens koncepciót kell alkalmazni.
2. Meglévő jó gyakorlatokra alapozott és új prevenciók, reagálási technikák alkalmazása.
3. Egy “átfogó programfejlesztés”, ami magában foglalja különböző érintettek szakmai tapasztalatait.
4. “Hatékony értékelési stratégiák” gyakorlott és rendszeres alkalmazása.

5. Az egyetemi oktatók, a nem tudományos személyzet és a hallgatók “támogatása képzésen és szakmai fejlesztésen keresztül”, hogy a prevenció és a reakció közösségi alapú legyen.

➤ **Ajánlások jó gyakorlatokra**

1. Az egyetemi vezetés egy többszereplős eljárási rendben megnyilvánuló világos és kifejezett elkötelezettsége, hogy nem tolerálja a szexuális bűncselekményeket, és véget vet nekik, csillapítja a női hallgatók félelmeit, és pozitív hatása van az általános jóllétükre, és egy gazdagabb egyetemi élményt nyújthat számukra.

2. A nem-specifikus és célzott oktatási és érzékenyítési programok “jó gyakorlatok” (best practice).

3. A sértettek ki vannak téve az ismételt áldozattá válás veszélyének, ezért hosszútávú primer prevenciós programokat kell létrehozni, összekötve rövidtávú beavatkozásokkal, azaz szekunder prevencióval és terciér prevencióval is.

4. A prevenciós munkának a felsőoktatási intézmény önszabályozó képességek fejlesztésére kell fókuszálnia, valamint oktatási és érzékenyítési programokra a női és férfi hallgatók számára egyaránt.

5. Az egyetemi szolgáltatások működtetőit a prevenciós munka minden aspektusára fel kell készíteni, ki kell képezni.

Azt ajánlják, hogy párhuzamosan dolgozzanak ki szabályozásokat, irányelveket, programokat és eljárásokat, amelyeknek a következőkre kell kiterjednie (a policy kifejezés magában foglalja a szabályozást, irányelvet, megoldási akaratot, szándékot):

1. Figyelemfelhívó policy, a primer prevenció megközelítését alkalmazva.
2. Figyelemfelhívó policy, a terciér prevenció megközelítését alkalmazva.
3. Világos és pontos “eset utáni” policy, a szekunder prevenció megközelítését alkalmazva.
4. Adatgyűjtési mechanizmusok kialakítása a probléma pontosabb megismeréséhez.
5. A formális bejelentés tételének támogatása, de nem kötelezővé tétele.
6. Az alkoholfogyasztás szabályozása, különös tekintettel a mértéktelen ivászatra.

7. A policynek különböző, az egyetem belüli és kívüli szereplők szakmai tapasztalatain kell alapulnia.

8. A policynek foglalkoznia kell a “veszélyes helyekkel”.

9. A policynek a hallgatói kultúra olyan elemeit is célba kell vennie, ahol megjelenik a nőkkel szembeni agresszív szexuális magatartás.

10. A policy világosan szétosztja, elhatárolja a felelősséget az egyetemi közösségen belül a szexuális erőszakkal való foglalkozás és az arra adott válasz tekintetében, és kooperatív kapcsolatokat hoz létre azok között, akikre ilyen felelősséget rótt.

A modell programoknak és eljárásoknak magukban kell foglalnia a következőket:

1. Az egyetem formális nemi alapú erőszak elleni és nemek közötti egyenlőséget támogató policyje kommunikációjának javítása. Egy integrált policy és egy tisztán meghatározott intézményi eljárásrend egy szexuális erőszak elleni kampánnyal a legéletképesebb modell a szexuális zaklatás, stalking és szexuális erőszak megelőzésére. A policyben ki kell emelni a különböző egyetemi szereplők személyét a prevenciós munkában és pontosan meghatározni az áldozat segítésének módját az egyetemen belül. Ha nincsen még ilyen policy, létre kell hozni egyet. Egy ilyen policy segít abban, hogy az áldozatok ne érezzék azt, hogy segítség nélkül maradtak, és az elkövető tudja előre a tettei következményét. Ezek együttesen egy sima és áldozatközpontú eljárást garantálnak, ha az áldozat formális eljárást választ.

2. Az elérhető szolgálatok és erőforrások fejlesztése és a hallgatók ezekről való informálása, hogy az áldozatok hajlandóak legyenek hozzájuk fordulni és a policy segítse őket ebben. A brit és német csapat dolgozott ki hatékony figyelemfelhívó, információs technikákat (az egyetem forgalmas pontjain elhelyezett poszterek, információs pont/asztal elvihető anyagokkal), hogy pontosan kihez lehet fordulni ilyen esetben, egyetemen belül és kívül egyaránt.

3. Megelőző, javító és inkább informális, mint formalizált büntető eszközök alkalmazása a legsúlyosabb eseteket kivéve. Az eredmények azt mutatják, hogy az esetek többsége kevésbé súlyos, valamint a megkérdezettek többsége az esetek legnagyobb részében inkább informálisan, a család, barátok segítségével történő feldolgozást választaná a formális egyetemi vagy rendőrségi eljárás helyett. Az egyetemeknek el kell fogadnia, hogy a hallgatók nem feltétlenül akarják, hogy közük legyen a kisebb szexuális incidensekhez, azonban van igény arra is, hogy az egyetem vegyen részt ezeknek az ügyeknek a megoldásában. Az egyetemi dolgozóknak, akiknek bejelentést tesznek, éppen ezért felkészültnek kell lennie a nemi alapú erőszak prevenciós feladataira, hogy a sértett számára megfelelő segítséget és iránymutatást adhassanak. Best practice javaslat, hogy az egyetemeknek olyan módon kell a szexuális erőszakra reagálniuk, hogy az támogassa az áldozatokat és tiszteletben tartsa

igényeiket, ami szükségszerűen informálisabb megoldásokat igényel a legtöbb esetben. Másrészt ez azt is magában foglalja, hogy ha a sértett feljelentést akar tenni, ebben is támogatni kell.

4. Minden hallgató (nő és férfi) oktatása a nemi alapú erőszakról és arról, hogy hogyan kerüljük el, előzzük meg, reagáljanak rá és segítsék az áldozatokat. Az egyetemeknek finanszíroznia kellene házon belüli érzékenyítő és oktatási programokat, amik magukban foglalják a primer, szekunder és terciér prevenció megközelítéseit is. Ezek egyaránt beépíthetők a tantervbe és külsősök bevonásával is megoldhatók. Önvédelmi gyakorlatok, külső szemlélők által alkalmazható technikák szervezhetőek az egyetem vagy a hallgatói önkormányzatok, esélyegyenlőségi szakemberek által is. A nemek közötti egyenlőséggel összeegyeztethetetlen szociális normákkal szemben is kampányokkal lehet fellépni.

5. Az egyetemeknek koordinálnia kell a nemi alapú erőszak megelőzésében és az arra adott reakcióban részt vevő egyetemen kívüli és belüli személyeket és erőforrásokat. Az egyetemeknek érdemes lenne megfontolnia egy multidiszciplináris munkacsoport létrehozását hallgatói szervezetek tagjai, különböző egyetemi (segítségnyújtó) szolgálatok, biztonsági személyek és más érintettek bevonásával, amely munkacsoport felelne a nemi alapú erőszakkal kapcsolatos policyk, eljárások és gyakorlatok koordinációjáért. Egy jó gyakorlatokat alkalmazó megközelítés integrálná az összes elérhető szereplőt egy tiszta, átlátható nemi alapú erőszakkal kapcsolatos policy keretében.

V.

Az európai kutatás is tengerentúli gyakorlatokat dolgoz fel. Az elmúlt néhány évben az Amerikai Egyesült Államokban a campuson előfordult szexuális erőszakról tudósított az amerikai sajtó, ezért a vizsgálatunk megkerülhetetlen része az amerikai tapasztalatok feltérképezése, annak áttekintése, hogy az Amerikai Egyesült Államokban hogyan teljesül az iskolai szexuális erőszak állami kezelése.

Az Amerikai Egyesült Államokban - elsősorban az iskolai lövöldözések hatására - nagy figyelmet fordítanak az iskolában megvalósult bűncselekmények kutatására. Ha bárhol iskolai erőszak történik, az befolyással bír az egész diákságra, a tanári karra, a szülőkre és a mikrokörnyezetre. Ezért az utóbbi évek célkitűzése az Egyesült Államokban az iskolai és campus-bűnözés leszorítása, a biztonságos iskola megteremtése. A szülők, a tanárok, a hivatalok szeretnék az iskolára úgy tekinteni, mint arra a helyre, ami a legbiztonságosabb a gyermekeknek, fiataloknak, amelyek ideális körülményeket képesek biztosítani a tanuláshoz.

Az iskolai és a campus-erőszak a fiatalkorúak erőszakos bűnözésének megjelenési formája. Iskolai erőszak alatt nemcsak az iskola területén megvalósított erőszakos cselekményeket értjük, hanem ezen túl az iskolába vagy iskolából menet, az úton történt eseményeket, valamint az iskola által szervezett programok helyszínén vagy az oda- és

visszaúton történt erőszakos cselekményeket is. A campus-erőszak kifejezés a felsőoktatás helyszínein bekövetkezett bűncselekményeket fogja át, a campus-bűnözés egyik fajtája. Az iskolai erőszak fogalmába tartozik: a zaklatás, terrorizálás, fenyegetés, a testi sértés, a szexuális bűncselekmények, a graffiti, a vandalizmus, a bandákba verődés, a lőfegyverrel visszaélés egyaránt.

Míg a campusok korábban igyekeztek kapun belül tartani minden információt a főiskola és az egyetem területén elkövetett bűncselekményekről, addig Jeanne Clery 1986-os megerőszakolása, megkínzása és megölése óta már nem engedte meg számukra a társadalom, és 1990 óta már a törvény sem, hogy a bűncselekmények titokban maradjanak. A campusoknak azóta közzé kell tenniük a bűnözési adataikat a társadalom, a leendő hallgatók és szüleik számára.

➤ **A Jeanne Clery Act**

Jeanne Clery a Lehigh University hallgatója volt, amikor 1986. április 5-én megerőszakolták, megkínzták és megölték a szobájában. A szülők éppen azért választották a Lehigh University-t, mert biztonságosnak gondolták. Később megtudták, hogy az emberölést megelőzően 38 erőszakos bűncselekményt követtek el az egyetemen, mindez azonban nem volt ismeretes a nyilvánosság előtt.

A szülők ezután azért lobbiztak, hogy az állami (Pennsylvania), majd szövetségi jogalkotás kényszerítse az egyetemeket a kollégiumokban történt bűnesetek jelentésére, statisztikák nyilvánosságra hozatalára, valamint fektessenek nagyobb hangsúlyt a létesítmények biztonságossá tételére. A szülők megmozdulásának eredménye az 1991. augusztus 1-én elfogadott The Jeanne Clery Act, amely kötelezi a campusokat a bűnözőzési adataik nyilvánosságra hozatalára.

➤ **Title IX**

A Title IX egy szövetségi alapjogi törvény kilencedik címe, amelyet 1972-ben módosítottak. Ez tilalmazza a nem alapján történő diszkriminációt minden szövetségi szinten finanszírozott oktatási program és tevékenység során. Minden állami és magán, általános és középiskola, iskolai körzet, főiskola és egyetem, ami részesül állami támogatásban, meg kell, hogy feleljen a Title IX-nak.

2011. április 4-én az Oktatási Minisztérium Állampolgári Jogok Hivatala írt egy levelet a diákok közötti szexuális zaklatásról és erőszakról. A levél elmagyarázza az iskolák felelősségét a tanulókkal szemben elkövetett szexuális erőszakkal kapcsolatban, illetve azonnali és hatékony reagálásra szólítja fel őket, összhangban a Title IX követelményeivel.

➤ **Not Alone⁴**

Barack Obama 2014. január 22-én aláírta a Hallgatók szexuális erőszaktól való megóvásáról szóló elnöki memorandumot, melynek lényege a következő:

- ***Miért kell cselekedni?***

Amerikában az egyetemeken és főiskolákon minden ötödik nő áldozata volt szexuális bántalmazásnak, ami a leggyakrabban első- és másodévesekkel történik meg. Az esetek legnagyobb részében (75-80%) az áldozat ismerte az elkövetőt: az osztálytársa, ismerőse, barátja vagy (ex)barátja volt. Nagyon gyakran az áldozat nem számolt be a történetéről.

A legtöbb áldozat nem volt öntudatánál, vagy kényszer alatt állt (kábítószer, alkohol hatása, ájulás).

Sok túlélőben maradt elszigeteltség érzés, szégyellte vagy hibáztatta magát a bántalmazás után. Bár előfordul, de ritkábban, hogy férfiak az áldozatok.

Az elnök azért hozta létre a szexuális erőszak elleni munkacsoportot, hogy védje a diákokat a szexuális zaklatástól. Ahogy a munkacsoport weboldalának neve is mutatja – notalone.gov – azért dolgoznak, azért vannak, hogy elmondják, a szexuális bántalmazás áldozatai nincsenek egyedül, valamint azért, hogy az iskoláknak segítsenek felőni ahhoz a feladathoz, miszerint kötelesek megvédeni a diákokat a szexuális erőszaktól.

- ***Cselekvési lépések és javaslatok:***

- 1. A probléma azonosítása: Campus Climate Surveys***

A probléma megoldásának első lépése az, ha nevet adunk a problémának és megismerjük a mértékét – ennek legjobb módja a Campus Climate felmérés.

A munkacsoport ellátja az iskolákat a megfelelő eszköztárral, hogy elvégezzék a felmérést, és arra ösztökélik őket, hogy mutassák meg, komolyan veszik a problémát, és a következő években is elvégzik a felmérést.

Az Igazságügyi Minisztérium is partner az Erőszak a Nők és Gyermek Ellen Központ irányításában, az iskolákban készített felmérések értékelésében és finomításában, illetve abban, hogy a próbaidőszak végén megvizsgálja, milyen jogszabályi és közigazgatási lehetőségekkel lehet az iskolákat folyamatos felméréskészítésre bírni.

⁴ <https://www.notalone.gov/>

2. A szexuális zaklatás megelőzése és a férfiak bevonása

A prevenciós programok megváltoztathatják a hozzáállást, a viselkedést és a kultúrát. Azontúl, hogy számos ígéretes megelőzési stratégiát azonosítanak, az iskolák vállalják, hogy új ötleteket és megoldásokat keresnek. Egy dolog biztos: a férfiakat is be kell vonni ebbe az ügybe szövetségesként, hogy avatkozzon be, ha egy nő bajban van.

3. Hatékony válasz, ha a diákot szexuálisan bántalmazták

Ha egy diákot szexuálisan bántalmaztak, az iskolának kell, hogy legyen mindenre kiterjedő terve, aminek következőket kell tartalmaznia:

- *Kell, hogy legyen valaki, akihez az áldozat bizalommal fordulhat*

Bár sokan az áldozatok közül azonnal készek hivatalos panaszt benyújtani az állítólagos elkövető ellen, sokaknak időre és elvonulásra van szükségük, hogy megtegyék a következő lépést. Szükség lehet egy kényelmes helyre, ahol átgondolhatják a különbséget a hallgatás és a segítségkérés között.

Az iskoláknak ismerniük kell a jelentési és titoktartási protokollt, aminek célja, hogy az áldozatnak nagyobb beleszólása lehessen a folyamatba. Ha az áldozat azt szeretné, hogy az iskola teljes körűen vizsgálja ki az incidenst, akkor azt komolyan meg kell tenni. Viszont akik még nem állnak készen, azoknak szükségük van egy olyan helyre, ahol bizalmas tanácsadás és támogatás fogadja őket.

Erre az iránymutatásra az Oktatási Minisztérium is felhívja a figyelmet: a campus tanácsadókkal, ügyvédekkel, önkéntesekkel – a szexuális erőszak központokban, áldozati érdekképviseleti irodákban, női és egészségügyi központokban –, lelkipásztori tanácsadókkal az áldozatok bizalommal beszélhetnek.

- *Átfogó szexuális magatartáspolitikai*

A munkacsoport készít egy listát az iskoláknak, amit saját szexuális magatartás politikájuk kidolgozására vagy átalakítására használhatnak. Többek között ez a lista tartalmazza azt, hogy mi számít szexuális aktusba való beleegyezésnek, és mi nem. A legtöbb ügyben ez a legfontosabb dolog, ezért az iskolai közösségnek együtt kell kidolgoznia egy alapos, átgondolt stratégiát.

- *Iskolai tisztviselők „trauma képzése”*

A szexuális zaklatás egyedülálló bűncselekmény olyan szempontból, hogy áldozatainak gyakran hibáztatják magukat. A kapcsolódó trauma az emlékezést töredezetté teheti, az érzéketlen vagy ítélező kérdések fokozhatják az áldozat szorongását. Emiatt szükségesek a

tájékoztató programok a traumáról, amiben az Oktatási Minisztérium és az Igazságügy Minisztérium egyaránt segít az egyetemi egészségügyi központok létrehozásával. Ennek a képzsnek több előnye van: ha az áldozat gondoskodást és tanácsokat kap, elkezd bízni a rendszerben, így az elkövető felelősségre vonása is könnyebbé válik.

- *Jobb fegyelmi rendszerek az iskolában*

Sok szexuális zaklatást túlélő személy óvatos az iskola ítélező folyamataival. Ennek oka lehet a durva és bántó kihallgatás (például korábbi szexuális életéről) vagy a tanulók, esetleg a személyzet tudatlansága az ilyen bűncselekményekben.

Néhány iskola kísérletezik új modellekkel - pl. képzett nyomozó végzi a tényfeltárás oroszlánrészét - amik igen pozitív eredményeket mutatnak. Többet kell ezekről az ígéretes új ötletekről tudni. Ebben is segít az Igazságügyi Minisztérium és az Oktatási Minisztérium.

- *Partnerség a közösséggel*

Mivel a diákok szexuális támadása a nap minden órájában vagy éjszaka is megtörténhet, a sürgősségi szolgálatok rendelkezésre kell, hogy álljanak a nap 24 órájában. Más típusú támogatás is fontos - mint a hosszabb távú terápiák és ügyvédek, akik elkísérik a túlélőket az orvosi és jogi találkozókra. Sok iskola önállóan nem tudja ezeket a szolgáltatásokat biztosítani, de partnerségben a helyi válságkezelő központtal igen.

Amikor az intézmény és a helyi rendőrség egyidejűleg vizsgál egy ügyet, a koordináció döntő fontosságú lehet.

4. Az átláthatóság növelése és a végrehajtás javítása

- *Több információ és átláthatóság*

Az Amerikai Egyesült Államok kormánya elkötelezett abban, hogy a jogszabályok betartására tett erőfeszítéseket átláthatóbbá tegye, és – a diákoknak és iskoláknak egyre több forrást biztosítva – véget vessen az erőszaknak.

Ezen erőfeszítés részeként közzéteszik a végrehajtási adatokat a NotAlone.gov honlapon, és a diákok számára egy űrlapot, amin benyújthatják a panaszukat, ha úgy érzik, iskolájuk nem teljesíti kötelezettségét.

Sok más is található a honlapon, például a szexuális zaklatás áldozatai egy sor helyi szolgáltatást találnak, ha beírják postai irányítószámukat, tanulhatnak jogaikról, megnézhetik, melyik főiskola, illetve egyetem ellen indult intézkedés, bonyolult jogi kifejezéseket és fogalmakat ismerhetnek meg egyszerűen, és megtalálják az államok adatvédelmi törvényeit

is. Az iskolák és az ügyvédek elérhetik a szövetségi útmutatókat, megismerhetik a vonatkozó jogszabályokat, és tanulmányokat.

- *A végrehajtás javítása*

Az Oktatási Minisztérium Állampolgári Jogok Hivatala kiadott egy 52 pontból álló útmutatót, hogy a diákok jogait érintő gyakran feltett kérdéseket megválaszolja, és az iskola kötelezettségeit egyértelművé teszi. Sok más téma mellett az új iránymutatás egyértelművé teszi, hogy a Title IX védi az összes diákot, tekintet nélkül a szexuális irányultságra vagy nemi identitásra, bevándorlási állapotra, vagy arra nézve, hogy van-e valamilyen fogyatékossága.

Azt is egyértelművé teszi, hogy a diákoknak, akik jelentik a szexuális erőszakot joguk van elvárni, hogy az iskola lépéseket tegyen, hogy megvédje és támogassa őket, míg az iskolai nyomozás folyamatban van.

Az Oktatási Minisztérium Állampolgári Jogok Hivatala számos módon erősíti a végrehajtási eljárásokat, és láthatóbb lesz az iskolában amíg a nyomozás tart, így segítséget nyújt, és teljesebb képet ad arról, hogy mi is történik.

Az Oktatási Minisztérium és az Igazságügyi Minisztérium szorosabb együttműködési megállapodást köt egymással, hogy jobban össze tudják hangolni erőfeszítéseiket.

A munkacsoport a későbbiekben is törekedni fog a megoldások, a nyilvánosság és a jobb koordináció fejlesztésére.

VI. Megállapítások

A vizsgálat célja az, hogy térképezzük fel, milyen módon biztosítják a leendő hallgatók emberi és állampolgári jogait a gólyatáborokban, kinek a feladata és felelőssége a táborok megszervezése, illetve milyen szabályzatot alkottak a felsőoktatási intézmények a gólyatáborokra. Nem célokom a gólyatáborok beszüntetése, természetesnek tartom, hogy az ember élete tele van szertartásokkal a születéstől a halálig. Az egyetemi polgárrá válás is kezdődhet egy rítussal, amely egyrészt a magyar egyetemi hagyományokban gyökerezik, másrészt megfelel a XXI. század alkotmányos követelményeinek. Tükröt kívánunk tartani a felsőoktatás elé, az ebben látható kép alapján kell döntenünk arról, mi a teendők a helyzet megváltoztatására.

Az egyetemi környezetben bekövetkezett erőszakos cselekmények kihatnak a felsőoktatási élet egészére, hatása azonban túlmutat azon. Megrendült az egyetemi szférába vetett bizalom, amelyet nem lehet csak egy eszközzel, döntéssel rövid távon helyreállítani.

Ugyanakkor le kell szögezni, hogy a magyar felsőoktatási intézmények igen változatos képet mutatnak abban, ahogyan a gólyatáborokat szervezik. Sok intézményben eleve nincs ilyen program, vagy volt, de megszüntették az elmúlt években.

A sajtóban nyilvánosságot látott ügyek és a hozzánk érkezett jelzések, panaszok alapján kijelenthető, hogy nem egyszeri hibáról vagy véletlenszerű eseményről van szó.

Azon felsőoktatási intézmények, amelyek rendeztek gólyatábort, – egy kivétellel – nem rendelkeznek a gólyatáborok szervezésével, lebonyolításával kapcsolatban szabályzattal. Ennek megfelelően nem tudták hitelt érdemlően bemutatni, hogy az általuk szervezett gólyatáboroknak mi a célja, mit kívánnak elérni vele vagy általa.

A gólyatábort szervezők köre nagyjából azonos képet mutatott, hiszen az idei évben minden rendezvény szervezésében a hallgatók valamilyen formában részt vettek, három tábornál a felsőoktatási intézmény vezetőivel együttműködésben történt a szervezés (nem pedig annak esetleges felügyeletével), négy egyetem/főiskola pedig külsős rendezvényszervező gazdasági társasággal működött közre. A hallgatók általi szervezés azonban nem jelenti feltétlenül azt, hogy maga a hallgatói önkormányzat végezte azt, bár a legtöbb esetben valóban a kari HÖK jogosult erre. A szervezés során a feladatok egy részét vagy azok teljes egészét a hallgatói szervezetek (amely akár hallgatói önkormányzat egyik állandó bizottsága vagy különálló csoport is lehet), vagy felsőbb éves hallgatók állították össze.

A gólyatáborokban résztvevők kivétel nélkül mindenhol hozzájárultak a táboroztatásuk költségeihez, azonban a részvétel díja igen változó képet mutatott. A válaszok alapján leggyakrabban 15.000,- és 20.000,- Ft között mozgott a díj, a legalacsonyabb összege 1.500,- Ft, legmagasabb összege 30.000,- Ft volt az idei évben.

Az idei évben gólyatábort rendező felsőoktatási intézmények többsége – összesen 36-an – arról számoltak be, hogy nem érkezett hozzájuk panasz az elmúlt években.

Tényleges panaszról öt felsőoktatási intézmény tett említést. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem adatvédelmi és adatkezelési problémák miatt kapott panaszt, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem gólyatáborából visszautazva a diákok nem adták át a helyüket a vonaton, a Semmelweis Egyetemen a táborba való beengedéssel kapcsolatban érkezett panaszt kellett kezelniük, a Szegedi Tudományegyetemen az egyik résztvevő a gólyatábor magas költségeit kifogásolta. A fenti, csekély jelentőségűnek nevezhető panaszokkal szemben, a legtöbb panaszt az Eötvös Loránd Tudományegyetem kapta, ezeket részletesen ismertette.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem öt eljárásról számolt be a korábbi évek gólyatáborai kapcsán. Az egyik a Bölcsészettudományi Karon 2013-ban sajtónyilvánosságot látott lista ügy. Ezzel kapcsolatban akkor az Egyetem vezetése felfüggesztette a hallgatói

önkormányzat működését, célvizsgálatot rendelt el az adatvédelemmel és adatkezeléssel összefüggésben, amely során intézkedési terv került kialakításra. Ennek során normarevizó és korszerű adatvédelmi szabályozás kialakítása történt, továbbá a tudomásukra jutott tényeket a rendőrségre is bejelentették. A hallgatói önkormányzat működésével kapcsolatos vizsgálatban megállapítottakat a rektor tudomásul vette.

Három másik ügy az Állam- és Jogtudományi Kar gólyatáboraival kapcsolatos. Az egyik esetben 2013-ban károkozással kapcsolatban indult fegyelmi eljárás három hallgató ellen, azonban bizonyítatlanság miatt az eljárást megszüntették. Itt is célvizsgálatot folytattak le és intézkedési tervet hoztak létre. Az ebben a táborban történt nemi erőszak miatt, ami egy évvel később került nyilvánosságra a hallgatói önkormányzat azonnali és teljes felfüggesztésére, a gólyaprogramok jövőbeli felfüggesztésére és fegyelmi eljárások indítására került sor, továbbá a sértettnek felajánlásra került, hogy a hivatalos eljárásokban biztosítják részére a jogi képviseletet, illetve pszichológiai és áldozatsegítési támogatásban való részesítéséről is gondoskodtak. A fegyelmi eljárásokat már november elején lefolytatták, amelynek eredményeként a hallgatói önkormányzat két vezetőjét kizárták a felsőoktatási intézményből, egy esetben betegség miatt megszüntették az eljárást, egy hallgatót megrovásban részesítettek, illetve egy hallgatót egy évre eltiltottak a tanulmányoktól. Az ő esetükben a felelősségüket az alapozta meg, hogy bár a feltételezett bűncselekmény elkövetésében nem volt szerepük, de elhallgatták azt a Kar és a hatóságok elől.

A 2014-es gólyatáborban obszcén dalok éneklése miatt a Majomház Instruktori Kör és a hallgatói önkormányzat felfüggesztésére és hat hallgató ellen fegyelmi eljárás megindítására került sor. A lezárult fegyelmi eljárás szankciójaként három hallgatót egy évre, egy hallgatót fél évre eltiltottak a tanulmányok folytatásától.

A Tanító- és Óvóképző Kar 2014-es gólyatáborában történt nemi erőszakkal kapcsolatban az intézmény vezetése tényfeltáró vizsgálat lefolytatását rendelte el. Felfüggesztette a hallgatói önkormányzatot, fegyelmi eljárást indított a hallgatói önkormányzat elnöke ellen, megvizsgálta a szabályozási környezetet és kodifikációs javaslatot fogalmazott meg, továbbá olyan programokat indítását helyezte kilátásba, amelyek erősítik a nemi diszkriminációval szembeni érzékenységet, utógondozást nyújt a bántalmazottaknak és elősegítik a prevenciót. A fegyelmi vizsgálat nemrég zárult le, amelyben az elkövető múltjáról informált HÖK elnököt az intézmény két félévre eltiltotta a tanulmányok folytatásától. A nemi erőszakkal összefüggésben a két feltételezett elkövető ellen büntetőeljárás van folyamatban, erre tekintettel a Tanító- és Óvóképző Karon a fegyelmi eljárást felfüggesztették, míg elévülés miatt az Állam- és Jogtudományi Karon a másik esetben fegyelmi eljárás nem indítható. A 2013-as Állam- és Jogtudományi Karon tartott táborral kapcsolatban 2014. szeptember 14-én egy névtelen panasz érkezett, amelyet azonban az időmúlás és az abban foglalt állítások alátámasztatlan voltára tekintettel a felsőoktatási intézmény nem vizsgálta ki.

Az egyes hallgatói önkormányzatok arról tájékoztattak, hogy panasz nem érkezett hozzájuk, azonban a gólyák köszönőlevelet küldtek nekik a szervezéssel kapcsolatban.

A panaszok során összesen hat felsőoktatási intézmény vagy annak valamely szervezeti egysége került nevesítésre gólyatáborokkal összefüggéssel, így az Eötvös Loránd Tudományegyetem több kara, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem több kara, a Pécsi Tudományegyetem, a Nyugat-magyarországi Egyetem, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem és a Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola. A felsorolásból látszik, hogy az intézmények által ismertetett panaszok és a hozzánk elküldött panaszok között nem teljes az átfedés.

Az idei évben gólyatábort rendező felsőoktatási intézmények többsége – összesen 41-en – számoltak be pozitív tapasztalatról, illetve osztották meg szívesen a náluk kialakult jó gyakorlatot abból a célból, hogy esetleg más intézmények vagy szervezetek hasznára legyen. Ezeket összefoglaltuk, a vizsgálat mellékleteként változtatás nélkül hozzuk nyilvánosságra.

Rákérdeztem arra, hogy a felsőoktatási intézmények közül melyek azok, amelyek a gólyatáborozásra vonatkozóan tervezik szabályozásaik felülvizsgálatát. A visszaérkezett válaszok alapján az idei évben gólyatábort szervező intézmények közül 22-en válaszolták azt, hogy tervezik a felülvizsgálatot valamilyen formában, 19-en válaszolták azt, hogy nem tervezik mindezt, két intézmény már túl van a felülvizsgálaton, két intézmény pedig nem nyilatkozott az adott kérdés vonatkozásában.

Megkerestem a Hallgatói Önkormányzatok Országos Konferenciájának 2014 augusztusában hivatalban lévő elnökét is, aki arról tájékoztattott, hogy az elnökségben betöltött 8 éve alatt nem tud a HÖÖK-hoz gólyatáborral kapcsolatban beérkezett panaszról.

A hozzánk érkezett jelzésekből kiderül, hogy gyakoriak a szexuális tartalmú feladatok. Ezekhez minden esetben hozzátartozott az alkohol kínálása, az alkohol fogyasztását célzó feladatok elvégztetése. Vizsgálatunkban csak a legszalunképesebb, a nyomdafestéket eltűrő adatokat idéztük be, a kép ennél sokkal rosszabb. A világhálón bárki által elérhető képek és videók jól érzékeltetik a fiatalok kiszolgáltatottságát, méltóságuk súlyos sérelmét.

Tisztában vagyok azzal, hogy a diákrendezvények velejárója lehet az alkohol fogyasztása és a szerelmek kialakulása, ám a feltárt kép szerint ezen gólyatáborokban kifejezett cél volt a gólyák leitatása és szexuális tartalmú cselekményekre rábírása, illetve olyan helyzetek teremtése, amikor bármi megtörténhet. Ezekről a feladatokról könnyen megállapítható, hogy fiúk találták ki lányoknak. A szexuális tartalmú feladatokat végző bódult vagy később védekezésre képtelen állapotba kerülő fiatalok alapvető jogainak sérelmét tetézi a róluk készített sok-sok ezer kép és filmfelvétel.

A felvételi vagy átvételi döntéssel a jelentkező várományosa a hallgatói jogviszonynak, azonban a beiratkozásig nem rendelkezik azzal. A felvételi vagy átvételi

döntés időpontja és a beiratkozás időpontja közötti időtartam hosszúsága változó, de a gólyatáborok többségét ezen időtartam alatt bonyolítják le. Ebben a várományosi időszakban a hallgatói jogviszonnal még nem rendelkező leendő hallgatók emberi méltóságának megőrzésére az Alaptörvény rendelkezései nyújtanak védelmet.

A felsőoktatási jogszabályok és az intézményi szabályzatok elemzése alapján egyértelműen megállapítható, hogy hiányoznak a már felvett, de hallgatói jogviszonnal még nem rendelkező fiatalokra is kiterjedő rendelkezések. Hiányzik továbbá olyan felsőoktatási szabály, amely tartalmazna a nemi hovatartozást is magában foglaló antidiszkriminációs rendelkezést, amelynek meg kell felelnie minden olyan felsőoktatási intézmény minden olyan szabályozásának és gyakorlatának, amelyik intézményt az állam tartja fenn, vagy állami költségvetési hozzájárulásban részesül.

Az európai és a tengeren túli tapasztalatok azt mutatják, hogy az egyetemi rendezvényeken máshol is kialakulnak erőszakos cselekmények. Közös jellemző a nők/lányok kiszolgáltatott helyzete, a nők elleni erőszak, az alkoholfogyasztás beépítése a feladatokba, az áldozatok magányossága, félelme és büntudata, a szégyenérzet, valamint az erőszakos cselekmények eltussolása.

Felsőoktatásunk egyetlen szereplője sem mondhatja, hogy nincs köze a történetekhez. Az egyetemi polgárok hosszú távú közös munkájára van szükség a megelőzéshez, a traumák feldolgozásához, az erőszakos cselekmények megismétlődésének elkerüléséhez.

Az egyetemi és főiskolai hallgatók nagyban segíthetik ezt a folyamatot, meggyőződésem, hogy nélkülük nem sikerülhet megváltoztatni a felsőoktatási környezetet. Elsősorban ők teremthetnek fórumokat a beszélgetésekre, kezdeményezhetnek akciókat, kampányokat és kutatásokat. Oktatóikkal közösen kifejezhetik, mennyire elutasítják az erőszakot, és áldozattá vált társaikon segíthetnek. Én nagyon számítok rájuk. A megrendült bizalmat csak közös erőfeszítéssel lehet helyreállítani.

VII. Ajánlások

A fentiekre tekintettel a hivatalom feladatait és működését szabályozó 40/1999. (X. 8.) OM rendelet 8. § (1) bekezdésében biztosított hatáskörömnél fogva

jogalkotási javaslattal

fordulok az oktatásért is felelős emberi erőforrások miniszteréhez, hogy kezdeményezze az Országgyűlésnél a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény módosítását annak érdekében, hogy a törvény tartalmazza az emberi méltóság feltétlen tiszteletben tartásának követelményére vonatkozó rendelkezést. E rendelkezésnek kell megfelelnie minden olyan

felsőoktatási intézmény minden olyan szabályozásának és gyakorlatának, amelyik intézményt az állam tartja fenn, vagy állami költségvetési hozzájárulásban részesül. Kezdeményezze továbbá az Országgyűlésnél a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény módosítását annak érdekében, hogy a már felvett, de hallgatói jogviszonnal még nem rendelkező hallgatókra vonatkozó szabályozást alkothassanak a felsőoktatási intézmények.

A hivatalom feladatait és működését szabályozó 40/1999. (X. 8.) OM rendelet 7. § (7) bekezdésében biztosított hatáskörömnél fogva

k e z d e m é n y e z é s s e l

fordulok a gólyatábort szervező felsőoktatási intézmények rektoraihoz, hogy teremtsenek fórumot a párbeszédre a gólyatáborokról, a gólyák emberi méltóságának tiszteletben tartásáról, a nemi egyenlőség megjelenítéséről, a nők elleni erőszak valamint az egyetemi és főiskolai erőszak visszaszorításáról.

Kezdeményezem továbbá, hogy a rektorok működjenek együtt a többi felsőoktatási intézménnyel a megelőző programok kidolgozásában, az áldozatokat segítő egyetemi eljárások és szabályozók kidolgozásában, a jó gyakorlatok elemzésében és meghonosításában. Kövessenek el mindent, hogy ezen folyamatok átláthatóak, a hallgatók és az oktatók aktív együttműködésére alapozók legyenek. Tegyék lehetővé, hogy a jövőbeli hallgatók és szüleik megismerhessék az intézmény álláspontját és terveit, elkészítendő szabályozását az egyetemi és főiskolai erőszak visszaszorításával kapcsolatban.

Budapest, 2014. december 19.

Aáry-Tamás Lajos